

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

YAYINLAR

OCAK 1980

İÇİNDEKİLER:

Allahısınmarladık	Bora HİNÇER
Şahinoğlu'nun Dört Şiiri	Prof. Dr. Şükrü ELÇİN
Çocuk Sporunda Halk Oyunlarının Değeri	Cengiz AYDIN
Gitti	Ali ÇATAK
Bir İhsan Hınçer Vardı	İsmet Zeki EYÜBOĞLU
Ziya Gökalp'e Göre Türk Halk Kültürü	Süleyman ARISOY
Yörük Göçü — 3 —	Naci EREN
Hınçer Ve Türk Halk Oyunları — 2 —	Abdi İPEKÇİ
Tarihimizin Başlangıcı Ve Saz	Hauk TARCAN
Muğla'nın Bazı Köylerinde İncelemeler	Doç. Dr. Ayşegül DEMİRHAN
Atasözlerimizde Bakır Kaplar ve Bakırcılık	I. Günadağ KAYAOĞLU
Aşık Hüseyin'den İhsan Hınçer'e	Bora HİNÇER
Sivaslı Aşık Kul Gazi — 2 —	Doç. Dr. Saim SAKAOĞLU
Posof'ta Ölüm Adetleri	Gülali AYDINOĞLU
19. Cilde Ait İçindekiler (Yazar Adlarına Göre)	T.F.A.

CİLTLERİMİZ — ABONELERİMİZE

SAYI : 366

LİRA : 10

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

CİLTLERİMİZ

Başyazımızda belirttiğimiz üzere, elinizdeki sayı ile dergimizin yayın yaşamı sona ermektedir. Bu nedenle ondokuzuncu cildimiz, önceki onsekiz cilde göre daha ince olacaktır. Son cildimiz, ağustos 1979 tarihli 361. sayıdan ocak 1980 tarihli 366. sayıya kadarki nüshalardan oluşmaktadır.

Ondokuz ciltlik **Türk Folklor Araştırmaları** koleksiyonundan bugün için mevcudumuz yoktur. Ancak eski sayılarımızdan 15 kadarının ikinci baskısını yaptığımız takdirde 100 takım elde edebilme olanağımız vardır. Söz konusu ikinci baskıları bu yılın ortalarında tamamlamak amacındayız. Böylelikle haziran veya temmuz aylarında bu takımlar hazır olabilecektir.

Yurt dışı ve yurt içinden sipariş vererek bekleyen elli kuruluş ve kişiye öncelik tanınmış olup, diğer takımlardan edinmek isteyenlerin başvuruları da sıraya konacaktır. Bu nedenle **Türk Folklor Araştırmaları**'nın ciltli koleksiyonunu arzu edenlerin bize yazmalarını rica ediyoruz.

Ondokuz ciltlik bu eserin fiyatı, yeni maliyetlere göre saptanacak ve isteklilere bildirilecektir. Saygılarımızla duyururuz.

ABONELERİMİZE

Dergimizin yayın yaşamını sürdürmemesi nedeniyle, bazı abonele-
rimize karşı borçlu, bazılarına karşı ise alacaklı durumda kalmaktayız.

Borçlu olduğumuz sayın abonelerimize, isterlerse alacaklı oldukları para posta ile iade edilecek, isterlerse eski sayılarımızdan gönderilecektir. İkinci şıkkı benimseyenlerin, istedikleri sayılardan elimizde bulunmaması olasılığını düşünerek, fazla miktarda numara bildirmelerini rica edeceğiz.

Toplu abonelerin dışında, 1979 yılı sonuna kadar abone ücretini ödeyen ve henüz 1980 yılı abone bedelini göndermeyen okuyucularımızdan bir ücret talep etmiyor ve bu son sayıyı bizim küçük bir hediyemiz olarak kabul etmelerini diliyoruz.

1979 yılından, hatta daha önceden birikmiş borcu olan abonelerimizin de borçlarını en kısa sürede göndereceklerine inanıyoruz. Gelecek bu paralar, takım elde etmek için bastıracağımız ikinci baskılar için küçümsemeyecek bir değer taşıyacaktır.

Borçlu ve alacaklı olduğumuz abonelerimiz ile ilgili hesaplamalarda dergimizin fiyatı, eskiden olduğu gibi 10 lira olarak işlem görecektir. Bunun dışındaki siparişlerde, dergimizin bütün sayıları 20 lira olarak değerlendirilecektir. Bilgilerinize sunarız.

T.F.A.

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU : AĞUSTOS 1949

AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALK BİLGİSİ DERGİSİ

KURUCUSU : İHSAN HİNÇER

No. 366

OCAK 1980

YIL : 31 — CİLT : 19

ALLAHAISMARLADIK

Yazan : Bora HİNÇER

Değerli Okuyucu,

Son bir yıldır olağanüstü gayretle çıkarmaya çalıştığımız dergimizin sürdürülmesi artık olanaksız hale gelmiştir. Kurucumuz ve Genel Yayın Müdürümüz İhsan Hınçer'in eşsiz çabaları sonucu otuz yılı geride bırakan **Türk Folklor Araştırmaları**, yayını bu sayı ile durdurmak zorunda kalmıştır.

Babamızın vefatından sonra yayınlatabildiğimiz üçüncü sayıdır bu. Aradan geçen zaman için, de dergiyi sürdürebilmek amacı ile elimizden geleni yaptık. Bütün arzumuz, bu büyük kültür yayını devam ettirmektir. Ancak girişimlerimiz birer birer olumsuz yanıtlarla karşılaşınca ne yapacağımızı şaşırдық. Örneğin, yeni yıl için reklam talep ettiğimiz onbeş resmi ve özel bankadan ancak üçü reklam verebileceklerini bildirdi. Bunların içindeki en yüksek ücreti, ülkemizin en büyük bankalarından Türkiye İş Bankası verecekti. Bu ücret yıllık 5.000 TL idi. Yani ay başına 400 TL düşüyordu. Ve tam sayfa karşılığı olan bu rakam, reklamların tümü yayımlandıktan sonra, yani 12 ay sonra ödenecekti... Bu konuda bir yorum yapmak istemiyorum. Ayrıca maksadım adı geçen bankanın ilgili kişilerini kınamak da değil. Diğer iki banka daha da düşük ücret takdir etmişler. Onları da eleştirmek olanaksız. Türkiyemizde günün koşulları böyle..

Devletin, kurumların, derneklerin yapamadığı, beceremediği bir işi tek başına yapacaksınız; otuz yılı aşan bir süre Türk Halk Kültürü'ne kar-

şılıksız hizmet edeceksin; sonra, ya da en çok gereksinmen olduğu zaman yapayalnız ortada kalacaksın... İşte dergimizin şimdi içinde bulunduğu durum bu!

Bütün olumsuz etkenlere karşı mücadele etmeye kararlıydık. Ancak hükümetin aldığı son ekonomik kararlar ve büyük oranlı devalüasyon etkileri, olanca ağırlığıyla üzerimize çöküverdi. Kâğıttan başlayarak, PTT hizmetlerine kadar herşeye anormal zamlar yapıldı. Uzun süredir dizgi baskı ücretini sabit tutarak bize yardımcı olan matbaamız da yüzde ikiyüz bir artış istemek zorunda kaldı.

Aslında bütün bunları hep birlikte yaşıyoruz. Ülkemizin içinde bulunduğu sosyal, ekonomik, siyasal ortam hiç de iç açıcı değil. Hele son günlerde herkes nasıl yaşam savaşı vereceğini düşünüyor. Kültürle, sanatla pek kimse ilgilendiği yok. İşin en ürkütücü yanı da bu. Topluma «Gemisini kurtaran, kaptan» felsefesi egemen olma yolunda. Basın'da olsun, sanayi'de olsun, ya da başka bir alanda, ancak «büyük» ler işlerini sürdürebilecek gibi gözüküyor. Küçük yayın organları (özellikle kültür ve sanat yayınları), küçük sanayici, küçük esnaf, hele hele sabit gelirli bu koşullarda nasıl yaşayacak?

Dergimize 67 adet abone olan Kültür Bakanlığının ve 296 adet abone olan Millî Eğitim Bakanlığının, en iyimser bir düşünceyle abone sayılarını birkaç yüz adet daha arttırdıklarını ka-

bul etsek bile (ki bu konuda ümit verici hiç bir gelişme yok), yaptığımız hesaplara göre, yine de önemli bir katkıda bulunamıyorlar. Derginin fiyatını 25 liraya çıkarsak dahi, masrafları ancak karşılayabileceğiz. Bu durumda 10 liralık eski fiyata göre abone olan kişi ve kuruluşlar, büyük bir olasılıkla ya abone olmaktan vaz geçecekler, ya da abone sayısını düşürecekler. Bunun örneklerini geçmişte yaşadık.

Sayın Okuyucu,

Size bütün açıklıklalılığımle yazıyorum. İşin parasal yönüne koştur bir de zaman yönü var. Elinizde tuttuğunuz derginin düzenli yayınlanması için asgari ölçüde günün varısını ayırmak gerekiyor. Ben, özel sektörde, müdür düzeyinde bir memurum. Sabah saat 9.00 dan akşam 18.30 a kadar çalışmak ve sık sık seyahate çıkmak zorundayım. Hem üstlerime, hem astlarıma karşı sorumluluklarım var. Kısacası görevimi ya tam anlamıyla yapmak, ya da işimden ayrılmak durumundayım. İki çocuklu aile yaşantımı ise bu işten aldığım maaşla kıt kanaat sürdürülebiliyorum. Ortanca kardeşim Çora da benimle aynı durumda. Diğer kardeşlerim Nursel ve Gürsel üniversite öğrencisi. Dergiye ancak belirli oranda zaman ve emek verebilecek durumdadır. Gelirleri ise henüz bağlanmayan yetim maaşları olacak. Annemiz ve küçük kardeşlerim de böylece dul ve yetim maaşları ile geçinecekler. İşte, bütün yalınlığı ile içinde bulunduğumuz durum bu...

«Peki, İhsan Hınçer yaşasaydı Türk Folklor Araştırmaları'nı bütün bu zorluklara karşın, çıkartmaz mıydı?» diye sorabilirsiniz. Buna yarımıtım «Büyük bir olasılıkla çıkartırdı.» olacaktır. Gerçi son bir yıl içinde, özellikle bakanlıklardaki olumsuz gelişmeler nedeniyle sık sık «Bu işin beni dergiyi kapatmaya zorluyorlar.» diyordu ama, yine de benliğinin bir parçası olan bu dergiyi sürdürürdü gibi geliyor bana. Gerçekten benliğinin ve yaşamının en önemli bir parçası idi bu dergi. O'nun ölümüyle birlikte derginin de yaşama son vermek, belki de çok anlamlı olacak... İhsan Hınçer'in büyüklüğü ve eşsizliği şimdi daha da belirginleşecek. Kasım ve Aralık 1979 özel sayılarımızda O'nu her yönüyle anlatan, yücelten yazıların ne denli gerçek olduğu bir kez daha anlaşılacak. Birbirleriyle özdeş olan İhsan Hınçer ve Türk Folklor Araştırmaları adları, benzersiz bir azmin ve özverinin örnekleri olarak her zaman saygı ile anımsanacak. Kitaplıklarda yanyana dizilen ondokuz ciltlik bu Türk

Halk Bilimi hazinesi, Prof. Dr. Cavit Orhan Tütengil'in deyimiyle Halk Kültürü Belgeligi (1), folklorumuz hakkında başvurulacak ilk ve en büyük kaynak yapıt olarak sonsuza dek yaşayacak...

Değerli Okuyucu,

Bu satırları ellerim titreyerek ve büyük bir üzüntü içinde yazmaya çalıştığımı bilmenizi istiyorum. Günlerdir kalemi elime alıp bırakmadım. Yazmak gelmiyor içimden. İnsan hiç otuz yıl altı ay birlikte büyüdüğü, kader birliği ettiği kardeşinden ayrılmak ister mi? Bunca yıl tatlı-acı pek çok anıyı simgeleyen beraberliği bırakmak ister mi? Her sayfası buram buram HINÇER kokan bu büyük eseni «yapamıyorum» diyerek noktalamak ister mi?

Altı yaşından beri bu dergi ile yoğurulan, A'dan Z'ye kadar her aşamada İhsan Hınçer'in yanında bulunan, Türk Folkloru alanında otuz yılı aşkın süreli bir deneyimi olan ben, bu işi bırakmak zorunda kalıyorum! Babamızın yaşam öyküsünü anlatan yazımın (2) sonunda O'na şöyle hitap etmiştim: «Gücümüz yettiği sürece senin erişilmez eserini yaşatmaya çalışacağız. Senin gibi, Türk Folkloru'na gönül vermiş dostlara güvenerek...» Ama, maalesef ne gücümüz yetti, ne de güvendiğimiz dostlar ortada görüldü.

Sanıyorum başka bir ülkede olsa, kendi kültürüne bu kadar büyük hizmetleri olan bir kişinin adını ve eserini yaşatmak için elden gelen her şey yapılırdı. O'nun adı bir enstitüye, üniversitede bir anfi'ye verilir; adına toplantılar, seminerler düzenlenir; konu ile ilgili festival ve şenliklerde O'nun adına ödülleri dağıtılırdı. Herkesin, erişilmez bir eser olarak nitelediği böyle bir dergiye de Devlet sahip çıkar, ya da her yıl reklam olarak yüz milyonlar harcayan resmi veya özel kuruluşlar derginin sürdürülmesi için katkıda bulunurlardı.

Sevgili Okuyucu,

Sizin de bizim kadar bu dergiyi sevdiğinize ve kapanmasından büyük üzüntü duyduğunuza hiç kuşku yok. Fakat yukarıda sıraladığım gerekçeler, bizi biraz olsun mazur görmenize neden olacaktır sanırım. Bazı okuyucularımızın ise gerekçelerimizi geçerli görmeyip bizi acımasızca eleştireceklerinden endişe duyuyorum. Bu dostlarımızdan bir ricam olacak; bize çuvaldızı batırın ama, lütfen iğneyi de kendinizde bir deneyin... Ve lütfen bizi anlamaya çalışın.

Araştırmalarını, derlemelerini, Türk Halk

ŞAHİNOĞLU'NUN DÖRT ŞİİRİ

Yazan : Prof. Dr. Şükrü ELÇİN

Tesbitimize göre Şahin veya Şahinoğlu adları ile şiir söyleyen şâir hakkında şimdiye kadar dört yazı yayınlandı. Bunlardan — bir tek metin yayınından ibaret olan ikincisini bir yana bırakacak olursak — üçü şâirin hayatı ve devri üzerine bâzi bilgiler getirmektedir (1).

Şahinoğlu'nun adı Dr. Rıza Nur'un bir notuna göre Prof. Hasan Eren'in tesbitinden önce de bilinmektedir. Rıza Nur, Paris Millî Kütüphanesi'nde gördüğü ve yazarını tayin edemeden geniş ve etraflı şekilde tanıttığı Ali Ufkî'nin «Mecmûa-i Sâz ü Sö» ündeki Şâirleri sayarken Şahinoğlu'nun da adını vermektedir (2).

1972 yılında çok kısa bir müddet içinde süratle gözden geçirdiğim bu çok harap müsveddeden Şahinoğlu'nun üç şiirini kopye etmiştim. Aynı yıl Ali Ufkî'nin British Museum'daki orijinal yazmasından naklen adı geçen şâirin şiirlerini yayınladığım sırada gözümünden kaçmış bir eseri dikkatimi çekti (3). Bu dört manzumeni, yapılan yayınlardan bâzılarının zarurî gördüğüm karşılaştırılması içinde dolayısı ile yarıdımca olacağını düşünerek yayınlıyorum.

Bilimi ile ilgili her türlü çalışmalarını dergimizde değerlendiren folklorcularımız bundan böyle emeklerinin ürünlerini nasıl ve nerede yayınlacaklar? Bu konuda yazarlarımıza, İstanbul'da altı aydır düzenli şekilde yayınlanan Türk Folkloru (3) dergisi başta olmak üzere, Halk Bilimi (4), Harran (5), Cıngıl (6) dergilerini önerceğiz. Türk Folklor Araştırmaları'nın yayın hayatından çekilmesiyle doğacak boşluğu bu dergilerin dolurması en büyük dileğimizdir.

Değerli Okuyucu,

Derginin geleceğini düşünerek sabahlara kadar uykusuz geçen gecelerin etkisiyle çukura kaçan gözlerim şimdi yaşlarla dolu. Çünkü artık son sözleri söylemem gerek. Aylardır Türk Folklor Araştırmaları'nın yaşaması için verdiğimiz mücadele ne yazık ki başarısızlıkla sonuçlandı. Ailemizin oybirliği ile aldığı kapatma kararı, tanımlaması olanaksız bir acı veriyor hepimize. Bu sonuçtan acaba bizler mi sorumluyuz; yoksa, bu sonuca varmamızı sağlayan etkenlerin yaratıcıları mı?

Nasıl, Atatürk'ün önünde bütün çabalarımızı karşı göğsümüzü gererek «İşte Atam, bize

Be gâziler hiç merd ile nâmerdin
Meydana gelince kadri bir midir
Yüzinge söylerim değildir ardin
Dost yolunga ser vermeyen er midir

Âşık olmuş nazar it sen bülbüle
Dâyim halın arz etmededir güle
Yavrı gayet ârif ola hâl bile
Âşık halın bilmeyen yâr yâr midir

Bir acep serimden gitmez efkârım
Güzelsin efendim yokdur inkârım
Göngül alçaklığın idüp hünkârım
Gâhice hâtırım sorsan ar midir

Leylâ'm deyüp hayalini koduğum
Gice gündüz visâline övdüğüm
Şol benim kara gözlerin sevdiğim
Peri midir melek midir hur mudur

Şahinoğlu der seversen Allah'ı
Kulunga cevri itme hubların şâhi

emanet ettiklerini sana layık olarak, geliştirerek, ilerleterek bu günlere getirdik, yarınları götürüyoruz.» diyemiyorsak, Türk Folkloru alanında da İhsan Hınçer'in önünde boynumuz öylesine eğik...

Tam 366 ay dergimizin yaşamasında payı olan herkese içten teşekkürlerimizi sunuyor ve herşeye karşın «Elveda» değil, «Allahaismarladık» diyoruz. İçimizde, çok zayıf da olsa yeneden buluşmak için bir ümit ışığı taşıyarak...

İstanbul, 5 Şubat 1980

(1) Prof. Dr. Cavit Orhan Tütengil, «Hınçer'in Bıraktığı Halk Kültürü Belgeligi» — c. 19, s. 365, sf. 8849.

(2) Bora Hınçer, «İhsan Hınçer'in Yaşam Öyküsü» — c. 19, s. 364, sf. 8814.

(3) «Türk Folkloru», Aylık Folklor Dergisi, P.K. 69 Kızıltoprak - İstanbul.

(4) «Halk Bilimi», Aylık Halk Bilimi Dergisi, P.K. 99 Kızılay - Ankara.

(5) «Harran», Aylık Kültür ve Folklor Dergisi, P.K. 44 Urfa.

(6) «Cıngıl», Aylık Turizm ve Halk Bilimi Dergisi, P.K. 35 Kırşehir.

Şu âlemde bencileyin bir dahi
Cân ü dilden seni sever var mıdır

II

Merd sâdik olan zâtı
Beş vakti kılıcı gerek
Yiğidin ömrünce atı
Yanında kılıcı gerek

**

Yararlık olan şanında
Tig ve kalkanı yanında
Çıkarup cenk meydanında
Şikârın alıcı gerek

**

Koç yiğidin hasbihâli
Terk itmektir mülki malı
Meydanda Hamza misâli
Düşmana salıcı gerek

**

Gazâya kadem basmanın
Düşmanın yayın yasmanın
Kılıcı Âli Osmân'ın
Uğrına çalıcı gerek

**

Şahin der dört yanga bakın
Olasın Hüdâ'ya yakın
Yiğit nân ü nemek hakkın
Gözedüp bilici gerek

III

Ol Hüdâ'nın hikmetin gör ceddin Osman eyledi
Din-i İslâm askerine anı sultan eyledi
Nâmını ir-gördi şarka garba destân eyledi
Din-i Ahmed rûyını anında handân eyledi

**

Hak Teâlâ rahmet ile rûhumı şâd eylesün
Dâyim anın kasrını cennetde âbâd eylesün
Âlimin a'dâsını dünyâda berbâd eylesün
Din-i Ahmed rûyını anınla handân eyledi

**

Anın evlâdının olmasaydı dine himmeti
Kâfirin mağlûbı olurdu Muhammed ümmeti
Bil kadem basdı cihâna ol Hüdâ'nın rahmeti
Din-i Ahmed rûyını anınla handân eyledi

**

Âli-i Osmân ol Hüdâ'nın emrine bel bağladı
Müslimanlar yüzü güldü cümle küffâr ağladı
Yakdı bağrın putperestin nûr-ı islâm dağladı

Din-i Ahmed rûyını anınla handân eyledi

**

Şâhinoğlu yüz tutar ol Bârî'nin dergâhına
Dâima eyler duâ din-i islâm Şâh'ına
Bin şükürler eyler anı var iden Allah'ına
Din-i Ahmed rûyını anınla handân eyledi

IV

Bir tenha bulamam hikâyet idem
Güzel senden sana şikâyetimi
Bilmem ne yüzden rivâyet idem
Sergüzeştim olan rivâyetimi

**

Ayrılık elemi bildüğün haldır
Ayakta kalmışım elim al kaldır
Bâdı sabâ lütf it cânâna bildir
Benim sağlığını selâmetimi

**

Benim derûnumda derdlerim çokdur
Nâmerdin sözleri bağına okdur
Gülersem gönglümde şenliğim yokdur
Halk bilmese derim melâletimi

**

Felek bir gün yok ki çarhın döndürmez
Bana yüz bin dürlü elem göndermez
Yedi deryâyı nûş eylesem söndürmez
Yüreğimde olan harâretimi

**

Şâhin'im özümü havaya saldım
Başımı belâli taşlara çaldım
Kabrim bilinmez yerlerde kaldım
Kime arz ideyim mehâretimi.

(1) a) Hasan Eren, Saz Şairleri Hakkında
Araştırmalar I, 1952.

b) Fevziye Abdullah Tansel, 17 nci asır
saz şâirleri hakkında notlar, Türk Kültürü, Sayı
65, 1968.

c) Cahit Öztelli, 17 nci yüzyıl âşıklarından
Şahinoğlu, Türk Folklor Araştırmaları, Sayı 237,
Nisan 1969.

ç) Şükrü Elçin, Şahinoğlu'nun bilinmeyen
şairleri, Türk Kültürü, Sayı 120, Ekim 1972; ba-
kınız: Halk Edebiyatı Araştırmaları.

(2) Rıza Nur, Un manuscrit du milieu du
XVII siècle sur la musique et la Poésie Turques,
Türk Bilik Revüsü No: 2, 1932.

(3) Ali Ufkî, Mecmua-i Sâz ü Söz. (Ya-
yınlayan; Şükrü Elçin), İstanbul 1976, S. 97.

ÇOCUK SPORUNDA HALK OYUNLARININ DEĞERİ

Yazan : Cengiz AYDIN

Ulusal bir övgü anıtı olan Halk Oyunlarımız, halkımızın, çağlar boyu yaşamından, doğasından, düşüncesinden, beğenisinden, tinsel inceliğinden, doğmaca yaratıcı gücünden oluştu. Şu eşsiz sanat ürünleri ve öz değerleridir.

Halk Oyunları, halkımızın günlük yaşamına büyük ölçüde girmiş topluca yaptıkları tek spor dalı olmuştur.

Henüz yürüyemeyen bebelerin yakınları tarafından oynatılmak, neşelendirilmek istenmesinden kız beğenmede (oyunu bilen, güzel olan herşeyi bilir) yargısına varıncayadek, oyunun kişiye kazandırdığı beceri, yetenek, sosyal ilişkilerin sağlıklı oluşu ve güven duygusu, halkımızca, ne kadar büyük bir incelik ve ustalıklı belirtilmiştir. Böylece halkımız sporun amaçlarına uygun, kendine özgü bir spor türü oluşturmuştur. Bu türden günümüze dek yararlanmış ve bundan sonra da yararlanacaktır.

Ulusal kültürümüzün halkalarından biri olan halk oyunlarımız, değer biçilmeyecek zenginlikte, görkemli ve de o denli anlamlıdır.

Çocuk ve oyun sözcükleri yanyana gelince ne denli derin bir anlam taşır. Oyun çocuğun doğal yapısında, özünde vardır. Eğitimsizlere göre çocukların eğitiminde oyun birinci sırayı almaktadır. Küçük yaşta oyun ve spordan yeterince yararlanamayan kişilerin, ileride bir çok bedensel ve tinsel problemlerle dolu olmaları olasılığı daha fazladır. Konuya başka bir açıdan yaklaştığımızda halk oyunlarımız, okul eğitiminde ve toplumsal yaşamda; ulusal bilinci, ortak düşünce ve dayanışmayı sağlayan, halkın vazgeçilmez bir uğraşı olarak ele alınmalıdır. Ulusların kalkınmalarında temel ilkelerden biri; ulusal kültürlerini bilmeleri, öz değerlerini tanımaları ve ileriye dönük çalışmalarında, bu ortak ürünlerden yeterince yararlanmalarıdır.

Halkın öz değerlerine yöneliş; halkla kaynaşma ve bütünleşme demektir. Küçük yaşta başlayan bu uğraş eğitimin vazgeçilmez amaçlarında hedeflediğimiz, kendini tanıyan, güvenli, kararlı ve sağlıklı büyüyen bireyler oluşturmada etken bir araçtır.

Günümüz dünyasında halka götüreceğimiz her tür görevin, etkinliğin; ekonomik olmasına

özen göstermek gerekir. Halk oyunlarımız, ülkemiz ekonomik koşullarına en uygun bir spor etkinliğidir. Bu çalışma küçük yaşta başlatılırsa, kişinin bütünsel gelişimini sağlayan toplu bir olgu olarak karşımıza çıkar.

Şöyle ki; spor saha ve kuruluşlarının halkımızın ve çocuklarımızın yararına yeterince sunulmadığı, ayrıca çeşitli spor dallarında nitelikli eğitici ve öğretici gereksiniminin yine yeterince sağlanmadığı ülkemizde, çocuklarımızın temel bedensel gelişimleri için halk oyunlarından yararlanmak, ekonomik ve pratik açıdan en gerçekçi yol ve yöntem olmalıdır.

Çeşitli spor etkinliklerinin yapılabilmesi için temel koşul olarak; salon, tenis kortu, havuz ve bunlara özdeş sahalarla, spor kuruluşlarına ve bunların yanısıra özel araçlara gereksinim vardır. Bütün bunlara karşın, halk oyunu çalışmalarını için, okul bahçesi, geniş bir oda, boş bir sınıf, ya da büyük bir koridor yeterli olmaktadır. Ayrıca çeşitli spor dalları için yukarıda belirtilen kuruluş, araç ve gereçlerden yeterince yararlanmak zaman ve parasal olanaklar açısından, büyük halk yığınları yönünden olumsuzdur. Diğer spor dallarında görülen özel giysi zorunluğu, belirli sayıda kişilerin yararlanması gibi kısı ve kıt bir verimin halk oyunlarında görülmeyişi, bu daldaki çalışmaların pratik olarak değerini kanıtlamaktadır.

Halk oyunlarının en büyük özelliği; bezginlik, bıkkınlık yaratmadan, sürekli hareket etme istemini canlı tutmasıdır. Halk oyunlarının bu özelliğinden yararlanarak, çeşitli spor dallarına başlamamış çocuklara bu sevgiyi, oyun sıcaklığı, çekiciliği ve sevimliliği içinde sezdirmeden vermek en doğru iş olur kanımca.

Halk oyunlarının giysi, müzik eşliğindeki görkemli görüntüsü, çocuklar, gençler ve her yaştaki insan tarafından benimsenmesini sağlar. Halk oyunları üretime dönük bir spordur. İş yapmayı, bir ritimle zamanlama içinde iş verimliliğini arttırmayı amaçlar. Aslında sporun bir amacı da yaşam içinde verimli olmak değil midir? İlkokul müfredat programında Beden Eğitimi dersi ilkeleri içinde oyun ön planda tutulmakta; sanat eğitimi, estetik ve ritim geliş-

mi, zamanlama, alan kullanma ve neşe amaçlanmaktadır. Halk oyunlarımız biyolojik yapımızın temeline uygun ve hareket özüne sahip olarak yürüme, koşma, sıçrama, atlama, savrulma, salınma, yaylanmaya dayalı olup; beceri, ritm ve estetik taşır.

Halk oyunlarımız, içerdiği hareketlerle; modern jimnastik, ifade jimnastiği, ritmik jimnastik ve baleye temel kaynak olmalıdır. Hareketler o denli birbirini izleyen ahenkli bir akış ve süzülüş içindedir ki; ani tehlikeler yaratacak geniş ve dokuncalı hareketler yoktur. Oysa küçük yaşlarda başlatılan ve bilimsel verilere göre tam olarak uygulanmayan değişik sportif çalışmalar sonunda; hatalı yapısal gelişimin ortaya çıktığı bir gerçektir. Özet olarak belirtirsek; organizmaya, bilinçsizce, ya da kısa yoldan başarı elde etmek amacıyla yapılan aşırı yüklenmeler, ayrıca o spor dalının kendine özgü normal

dişi duruş ve yapı bozuklukları halk oyunlarıyla uğraşanlarda görülmez.

Çocukların sportif yetenekleri ve ritim duyguları oyun içinde geliştirilir. Genellikle horonlar çevikliği, zeybek ve barlar denge yeteneğini ve tümüyle halk oyunlarımızın ritim ve dayanıklılık özelliklerini geliştiren en büyük araç olduğu görülmektedir. Bir bakıma halk oyunları çalışmalarıyla, çeşitli spor etkinliklerinin gerektirdiği ön hazırlık yapılmış olur. Ön hazırlığını tamamlamış kişilere de teknik ve taktik bilgiler verince hedeflenen amaca kısa yoldan ulaşılmış olur. Nitekim okullarımızda yapılan halk oyunları çalışmalarına katılanların, sportif etkinliklerde bu uğraşın dışında olanlara göre çok daha başarılı oldukları görülmektedir.

Çeşitli ilkokullarda yaptığımız gözlemlerde; zor figürlü ve çabuk ritimli yörelerimizin oyunlarını öğrencilerimiz, aralıksız 20-25 dakika oynatabilmektedirler. Oysa, çeşitli sportif oyunlar, bu sürenin kat kat üstünde bir zaman yapabiliyor. Bu da halk oyunlarının gerçek bir spor değeri taşıdığına bir kanıttır.

Halk oyunlarımızı salt spor içerikli saymak kanımca yanlıştır. Oyunlarımız, çocuklarımızın artık zamanlarında yapabilecekleri çok yönlü etkinliklerdir. Bu uğraşmayı sürdüren gençlerimiz, günümüzün hızla getirdiği zararlı etkenlerden uzaklaşıp, çok daha sağlıklı bir tin ve beden kazanmış olurlar. Çünkü halk oyunları, sporun yanısıra güzel sanatların bir çok dalını birlikte sergileyen bir olgudur.

Görülüyor ki; spordan elde edilen yararların ötesinde, geniş kapsamlı bir etkinlik aracı olan halk oyunlarımız; içinde en çevik hareketi, beceri isteyen dengeyi, tükenmez enerji ve de yetenek isteyen sınırlı ve ölçülü hareket sıralamasını, birlikte getirmektedir.

Halk oyunları çalışmalarının hedefinde; rekör kırma, aşırı hız ve yenme gibi kişi için zorlayıcı olgular da olmadığı düşünülürse, kişilerin tinsel gelişimleri için yıkıcı, engelleyici bir olasılık da söz konusu olamaz.

Halk oyunları, toplumsal ve sosyal ilişkileri olumlu yönde geliştiren, kişilere sağlıklı beden ve düşünce, yetenek ve beceri kazandıran güvenilir, neşeli, başarılı kişilik oluşturan sporun ta kendisidir.

Türk Folklorunun En Büyük Emekçisi :

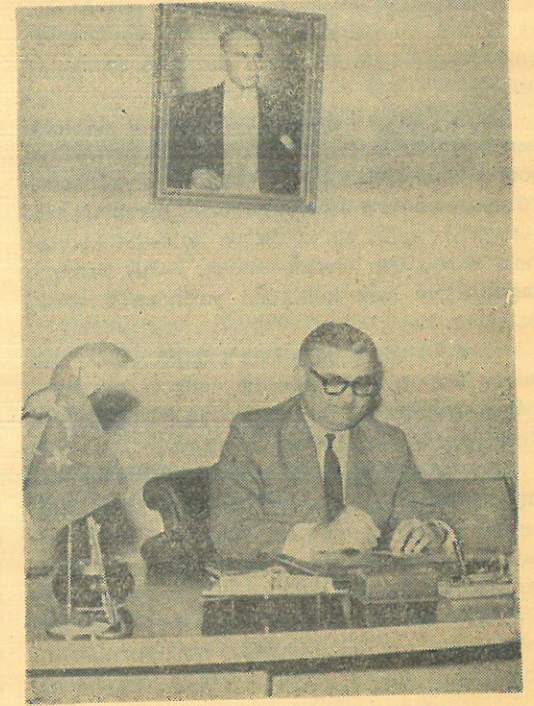
BİR İHSAN HİNÇER VARDI

Yazan : İsmet Zeki EYÜBOĞLU

Kendini Türk Halkbilgisi varlıklarına adanmış, bütün gücünü onların yoluna vermiş bir İhsan Hınçer vardı tanıdığım, sevdiğim. Halkbilgisi alanındaki ilk yazılarımı o yayımlamış, çalışmalarımı sürdürmemde bana kıvanç vermiş, öğütçü olmuştu. 1949-1950 yıllarında, Felsefe öğrencisiyken, hocam Cahit Tanyol tanıştırmıştı beni onunla, Çemberlitaş'ta, o yıllar «Muallimler Birliği»nin bulunduğu yapıda, halkbilgisi çalışmalarına ayrılmış küçük bir odada. Karadeniz türkülerinden birkaç örnek okumuştum ona. Ne sevinmiş, ne kıvanmıştı, ışıl ışıl yanıyordu gözleri. Dergisine onları birer yazı biçimine sokarak vermemi, böylece bu halkbilgisi varlıklarının unutulmaktan kurtulmasını, kurtarılmasını istemişti. Sevinmiştim ben de çalışmamın ilk yemini verecektim, yeni çıkmakta olan bir dergide adımı duyurarak. Değişini yapmış, iki üç yazı düzenleyip vermiştim ona. «Bir okuyayım» demişti. Birkaç gün sonra yanına uğramamı söylemişti. Öyle yapmıştı ben de. Yanına gidince «gel İsmet öpeyim seni» dedi bir ağabeyi duyarlığıyla. «Şiir gibi dilin var yahu, yaz, boyuna yaz» demişti.

Ne günlerdi o günler benim için, epey yazı yazdım «Türk Folklor Araştırmaları Dergisi»nde. Birkaç yıl öncesine değin sık değilse de birkaç ayda bir görüşürdük. İstanbul'dan ayrılmam, Trabzon'a, Ankara'ya gitmem yüzünden ne görüşebiliyorduk, ne de ben düzenli olarak yazı yazabiliyordum. Türk Dil Kurumu'nda karşılaşıncak epeyce çıkmıştı bana. «İsmet büyüdün artık epeyce yazmıyorsun değil mi?» dediğinde utandım, üzülüm doğrusu. Araya yaşam kaygısı, başka nedenler girince halkbilgisi çalışmalarımı sürdüremiyordum, buna da kızılıyordu. Bu, onun halkbilgisine, Türk halkbilgisi varlıklarına olan derin sevgisinden, bağlılığından geliyordu. Halkbilgisi kavramı altında toplanan ne varsa yazılsın, yayılsın, tanınsın, tanıtılsın isterdi. Üstelik, ilk yıllarda, birtakım sıkıntılara katlanarak, dışından tırnağından arttırarak, bir kazanç beklemeden yapardı bu işi. İlk yazı yazmaya başladığım aylardan birinde, Çemberlitaş'taki yerinde, «yahu aylığımanın bir bölümünü bile bu dergiye veriyorum» deyişini unutamam.

İhsan Hınçer böyle bir kişiydi, böyle severdi dergisini, halkbilgisi varlıklarını. Otuz yıldır

İhsan Hınçer, 1962 yılında, İstanbul Belediyesi'ndeki makamında çalışırken

yayınını sürdürdüğü «Türk Folklor Araştırmaları» eşi, benzeri bulunmaz bir varlıktır kendi alanında. Anadolu'nun suyundan, taşından, ağacından, çiçeğinden, yaprağından, kırından, bayırından ne varsa, ne aranırsa bulunur o dergide. Başlı başına bir emek ürünü, bir araştırma konusudur o dergi. Devletin yapamadığını, nice kurumların, fakültelerin başaramadığını yapmış, başarmıştır sevgili İhsan Hınçer tek başına, yıllarca. Bir övgü değil, apaçık bir gerçek bu söylediklerim.

İhsan Hınçer yalnız dergi çıkarmakla, başkalarının yazdıklarını yayımlamakla yetinen, işini böyle bir davranışla sınırlandıran kimse değildi. Kendi de çalışır, araştırır, halkbilgisi varlıklarını ayak seslerinden, kokularından tanırdı. Bunda bir Anadolu çocuğu olmasının, Anadolu insanlarının içinden gelmesinin, Anadolu gerçeklerini yaşayarak tanımasının etkisi, katkısı vardı kuşkusuz. Anadolu'yu yazılı kâğıtlardan, kitaplardan, şunun bunun ağzından değil, görerek, sıcaklığını avuçlarında duyarak tanıdı. Onu tanıdığım yıl

GİTTİ

**Kalbime saplandı ölüm hançeri
Ta canı gönülden andım Hınçer'i
Folklor biliminin büyük cevheri
Bizleri eleme saldı da gitti**

**Olanca ömrünü dergiye verdi
Nice ağıt, koşma, destanlar derdi
Türk kültürü büyük hazine derdi
İlahi bir ölüm a'dı da gitti**

**Severdi insanı halim selimdi
Olanca çabası hizmet, bilimdi
Aşkın bahçesinde açan gülümdü
Güzel kokuları kaldı da gitti**

**Anadolu sende gelmişti dile
Azim, sabır gezi bitmeyen çile
Felek vurdu dosta ani bir sille
Ece kapısını çaldı da gitti**

**Aşık ÇATAK diler Mevla'dan rahmet
Uzun araştırma çok çekti zahmet
Ahret komşum olsun Mahmud'u Ahmet
İHSAN HİNÇER dehre daldı da gitti.**

**Develili
Aşık
Ali ÇATAK**

ZIYA GÖKALP'E GÖRE TÜRK HALK KÜLTÜRÜ

Yazan : Süleyman ARISOY

Türk kültür ve harsını özellikle işleyen Ziya Gökalp bu fikirlerini, görüşlerini ve önerilerini «Türkçülüğün Esasları» eserinde toplamıştır.

Ziya Gökalp halk kültürünü, ulusal kültürün temeli ve kaynağı olarak değerlendirir. Ona göre Osmanlı kültürü yüksek tabakaya hastır. Yüzeysel ve takliddir. Ona dayanılarak ulusal, yüksek ve derin bir kültür ve edebiyat kuramaz. Bunun için «halka gitmek, halkla beraber yaşamak ve halk kültürünü yakından tanımak lâzımdır».

Ziya Gökalp'e göre halk kültürü «Halk dili, halk edebiyatı, halk musikisi, halk el sanatları, halkın inançları, örf ve âdetleri ve halk felsefesi olmak üzere unsurlardan ibarettir.»

Böylece, Ziya Gökalp Türk folklorunu görüş, düşünüşüne göre tarif etmiştir. Bu tarif çağdaş folklor tarifine de paraleldir. Ne var ki burada kültür, hars ve folklorla aynı anlamda ifade edilmiştir. Gökalp'e göre Osmanlı devletinin batış nedeni devleti idare eden kimselerin halktan ve halk kültüründen uzaklaşmalarıdır. Yeniden dirilmenin, hür ve bağımsız bir ulus

lardan bu yana yaşama bağlayan, ona dirilik kazandıran halkbilgisi varlıklarına duyduğu derin, sıcak, sarsılmaz sevgidir diyebilirim. Türk halkbilgisi çalışmalarının en büyük emekçisi, halkbilgisi varlıklarımızın yalnız ülkemizde değil, yurt dışında en iyi tanıtıcısı İhsan Hınçer'di kuşkusuz. Ondan başka, bu alanda çalışanlar, araştırma yapanlar, kitap, dergi yayımlayanlar vardı, ancak içlerinde Hınçer ölçüsünde başarılı, dayanıklı, verimli olanı yoktur. Bunu anlamak için 360 ı aşkın, 30 yılı geçmiş, «Türk Folklor Araştırmaları»nı baştan sona değin incelemek gerekir.

Halkbilgisi çalışmaları, öteki araştırma türlerine benzemez, derin bir sevgi, katıksız bir beğeni ister. Bu alanda çalışacak kimsenin, önce, Anadolu insanını, onun sanata karşı olan ilgisini, yakınlığını bilmesi gereklidir. Halkbilgisi varlıklarının gerçeğini uydurma olanından, özünü özsüzünden ayırmak bir alışkanlık, bir yetenek işidir. İşte bir Anadolu çocuğu olan İhsan Hınçer'de bu özellikler vardı. Karadenizli olmasına karşılık, onunla konuştuğumda, ona oku-

olmanın şartı «Halka doğru gitmektir» diyor. Ziya Gökalp yapılması gereken şeyleri şöyle sıralar:

«Bir taraftan halkın içine girmek, halkla beraber yaşamak, halkın kullandığı kelimelere, cümlelere dikkat etmek, söylediği ata sözlerini, geleneğe yaşayan hikmetleri işitmek, düşünüşündeki tarzı, duyusundaki uslubu tesbit etmek. Şiirini, Musikisini dinliyerek raksını, oyunlarını seyretmek, dini hayatına, duygularına nüfuz etmek. Giyinişinde, evinin mimarisinde, mobilyalarının sadeliğini, güzelliğini tadabilmek. Bundan başka, halkın masallarını, fıkralarını, menkıbelerini, (tandırnâme) adı verilen, eski töreden kalma inanışlarını öğrenmek. Halk kitaplarını okumak, Korkut Ata'dan başlayarak âşik kitaplarını, Yunus Emre'den başlayarak Tekke ilâhilerini, Nasreddin Hoca'dan başlayarak Halk nüktecilğini, çocukluğumuzda seyrettiğiniz Karagözle, orta oyununu aramak, bulmak lâzım.

Halkın cenknâme'ler (cönknâmeler) okunan eski kahvelerini, Ramazan gecelerini, Cuma ârifnâmelerini, çocukların her yıl sabırsızlıkla bek-

duğum bir Karadeniz türküsünden bir Karadenizli gibi tadalırdı, türkünün özüne kolayca varırdı. Değme araştırmacıda bulunmayan bir yetenektir bu. Halkbilgisi varlıkları üzerinde çalışmak, onları derlemek, ayıklamak başka, işin tadına varmak başkadır.

İnsan ne denli çok yaşasa, ne denli mutlu olsa bile günün birinde çekilip gidecek bu yeryüzünden. O söyleşen, konuşan bütünlük, onu «insan» yapan düzen bozulacak, dağılacak. Buna karşılık, geride bıraktıkları, başkalarına yararlı, aydınlatıcı, geliştirici nitelikteyse kolay kolay unutulmayacak. Gövdeyi yenen, toprağa, yokuşa döndüren ölüm bu yararlı, aydınlatıcı kalıtı yenemeyecek. İşte bizi avutan, içimizin yangınına su serpen de budur. İnsanın bıraktıklarıyla yaşamayı, ölüme yenik düşmemesi, Otuz yıldır tanıdığım İhsan Hınçer bu tür canlılardan biridir. Türk düşünce evreninde «halkbilgisi» denen araştırma, çalışma dalı varolduğuça, bu alanda çalışanlar buldukça «İhsan Hınçer» adı da saygıyla anılacaktır. Emeklerin gibi toprağın da bol olsun sevgili Hınçer.

ARAŞTIRMALARI

ledikleri coşkun bayramlarını yeniden diriltmek, canlandırmak lâzım.

Halkın sanat eserlerini topluyarak Milli Müzeler vücuda getirmek lâzım. İşte, Türk Milletinin seçkinleri, ancak uzun müddet halkın bu milli kültür müzeleri ve mektepleri içinde yaşadıkları ve ruhları tamamıyla Türk Kültürü ile dolduktan sonradır ki Millileşmek imkânına kavuşurlar.

Bu gün itiraf etmeliyiz ki, bu seçkinler, halka doğru yalnız bir tek adım atabmişlerdir. Tamamiyle halka doğru gitmiş olmak için, halkın içinde yaşayarak, ondan Milli Kültürü tamamiyle almaları lâzımdır. Halk Kültürünü aldıktan sonradır ki, milli seçkinler haline gireceklerdir.»

Ziya Gökalp'in «Türkçülüğün Esasları» adlı kitabındaki bu fikirleri, görüşleri ve duyuları Türk Kültürü'nü kapsam ve tarifi içine almaktadır. Diyebiliriz ki «Türk Folklor ve Etnografyası»nın tarif, kapsam, anlam ve sınırları da Ziya Gökalp'in bu görüşleri ve önerileri içindedir.

Burada Ziya Gökalp, Milli hars veya kültürü bulmak ve yeniden yaratmak için tamamen geriye bakışı tavsiye etmekte ve onların tekrar canlandırılmalarını ileri sürmektedir. Bu geriye dönüşte daha çok etnografik değerler, konular, verilerin toplanmış olmasında büyük yarar sağlanmış olacaktır.

Hiç kuşkusuz Türk Kültürünün yaratılmasında, içinde bulunduğumuz Atom çağının, toplumunun ve ekonomik yapısını da uygulamada göz önünde tutmak gerekeceğine işaret etmek gerekir. Ancak böyle bir çağdaştırma yolu ile sentez yapımında da dikkatli, titiz bulunmak, değerlendirmelerin, yeniden yaratmaların bu ölçüler içinde sürdürülmesi şarttır.

Ziya Gökalp, Halk Kültürü'nü 6 esas içinde toplamıştır.

- 1 — Halk Dili,
- 2 — Halk Edebiyatı,
- 3 — Halk Musikisi,
- 4 — Halk El Sanatları,
- 5 — Halkın İnançları, Örf ve Âdetleri,
- 6 — Halk Felsefesi.

Bu esasların tarifini eserinde ele alarak açıklamıştır. Bu bir açıdan Milli Türk Folkloru'nun da kısmen tarifi ve kapsamını teşkil etmektedir.

**

Ekonomi, uygarlık, ve endüstrileşme gibi çeşitli konuları birbiri içinde bağımlı olarak ele

alan Ziya Gökalp, bunu «Kültür» kavramı içinde açıklamaya çalışmıştır (1).

Kültür terimi, dar anlam yönünden lâtince cultura (Fr. cultura, cultiver) toprağı işlemek ve ürün yetiştirmek demektir.

Tanzimattan sonra dilimize girip aydınlar arasında kullanılan culture'in Osmanlıcası «Hars» idi. Ziya Gökalp, hars (Culture) ile medeniyeti (Civilisation) birbirinden kesin olarak ayırmıştı; Kültür, daha ziyade bir ulusa özgü duyuş, düşünüş, ve inanış farklarından meydana gelen her çeşit fikir, sanat, edebiyat, gelenek ve göreneklerinin topudur, yani başka bir deyişle manevi değerlerdir.

Medeniyet (Uygarlık) ise, daha ziyade maddi varlıklara yani teknik ve teknolojik araçlardan gelişen milletlerarası ortak yaşantılara dayanmaktadır. Ve bundan böyle, Kültür daima «millî» ve Uygarlık ise «milletlerarası, kozmopolit» bir karakter taşımaktadır. Ve de başka uluslardan teknik araçlar alınabilir ama kültürel motifler pek alınmaz.

Bununla birlikte, Kültür ile Medeniyet arasında çok yakın ilişkiler, etkileşmeler ve ödüncleşmeler mevcuttur.

Kültürün her ulusal toplumda geçmiş, aktüel ve geleneksel mahiyeti, kapsamı, kaynakları ve amaçları vardır. Kültür hamuru,

- a) Ahlâk ve dinden,
- b) Sanat, edebiyat ve tefekkürden,
- c) Eğitim ve bilimden.
- d) Ekonomi, teknik ve sosyo-politik unsurlardan oluşmuştur.

Tarihte her milli, siyasi ve dîni topluma özgü: Türk, Arap, İslâv, Çin, Japon, Bizans, Cerman, Lâtin, Amerikan... vb. damgalı Kültür kombinasyonları görülmüştür. Sosyolojik yorumlara nazaran:

- 1 — Doğu Kültüründe din,
- 2 — Grek Kültüründe sanat,
- 3 — Rönesans çağında hümanizma,
- 4 — Roma ve Batı Kültüründe ekonomi, hukuk ve bilim;
- 5 — Anglo-Amerikan Kültüründe pragmatist felsefe,
- 6 — Ondokuzuncu yüzyıl Kültüründe millî duygular,
- 7 — Ve çağımızın Kültüründe ise sosyo-

(1) GÖKALP, Ziya — Kültür Kavramları - Milliyet. 28.10.1975, Ankara.

Yazan : Naci EREN

Yolda herhangi bir kimse hastalanırsa iki - üç yörük anası onu tedaviye çalışırlar. Genellikle bu, yakı tedavisidir. Veyahutta bazı hallerde hastadan kan alınır. Hasta yürüyemeyecek halde ise merkeplere veya develere bindirilir. Gelip geçici hafif hastalıklar için yörüklerin kendilerine mahsus tedavi şekilleri ve ilaçları vardır. Bazı aşiretler ilaçla iyi edemedikleri hastalara nazar olmuş derler ve nazara karşı «Tuz çevirirler ve okurlar» (Hacımehmetli aşiretinde olduğu gibi). Hastayı okuyacak kimse avucuna tuz alır ve tuzu hastanın etrafında çevirir ve okumağa başlar:

Besmele çekilir,

Bir, iki, üç, el benim değil, el babamın,

Yerin yurdun değil göç, değil, göç,

Yerli taşların yerli ağaçların dibine göç,

İhlâs suresi okunur,

El benim değil, el babamın,

İhlâs suresi okunur,

Ne verirsın elinle, o gider seninle,

Menemen yuvası, böyle olur koç yiğidin

duası.

Göç esnasında herhangi bir suretle ölüm olursa, konak yerine varılması dahi beklenilmez. Ölümün olduğu yerde derhal konaklanır ve cenaze en yakın mezarlığa götürülür. Göç ondan sonra devam eder. Konup-göçer aşiretlerde ce-

ekonomik ve demokratik etmenler daha fazla rol oynamışlardır.

ZİYA GÖKALP İÇİN KAYNAKLAR

1 — ZİYA GÖKALP — *Türkçülüğün Esasları* — Varlık Yayınları İst. 1973.

2 — DURU, Kâzım Nami — *Ziya Gökalp* — M. Eğ. Bas. İstanbul 1975.

3 — ZİYA GÖKALP — *Yeni Türkiye'nin Hedefleri* — Baha matbaası, İstanbul 1974.

4 — ZİYA GÖKALP — *Türk Ahlakı* — Türk Kültür Yayını, Toker Basımevi, İstanbul, 1975.

5 — ZİYA GÖKALP — *Türkleşmek İslâm. İlaşmak Muasırlaşmak* — Türk Kültür yayını,

6 — ZİYA GÖKALP — *Türk Medeniyet Tarihi* — C. I. II.

7 — FINDIKOĞLU, Ziyaeddin Fahri — *Ziya Gökalp'in Onuncu Yıldönümü* — İş Ahlâk ve

nazenin kaldırılması oldukça pratiktir. Bunun için uzunca iki sırık alınır (çadır direklerinin uzunlarından ikisi de olabilir), Ölü bu iki sırığın arasına uzatılır. Yukarıda, deve yüklerini sarmak için kullanılan uzun ve enlice bir koldan söz edilmiş ve bu kolanın adının «Deve kolanı» olduğu belirtilmişti. İşte bu uzun kolan ile ölü iki sırıkla beraber sıkıca sarılır ve omuzlarda taşınır hale gelir. Bu bakımdan deve kolanına aynı zamanda «Ölü kolanı» da denilir.

Namazlar genellikle konaklama yerlerinde kılınır, konak yerleri buna göre ayarlanmıştır. Cuma ve bayram namazları, yakın olan köy veya kasabada kılınır. Teravih namazları ister yaylada, ister sahilde olsun, bir çadır ayrılarak cemaat halinde kılınır.

Yolda herhangi bir hayvan hastalanırsa, civardaki mezarlığa götürülerek, hayvan mezarlığa dolaştırılır. Hastalığı geçmezse, hayvanın hastalığına göre yörüklerin kendilerine mahsus bazı ilaçları tatbik edilir. En belirgin ilaçlardan biri, püren süpürgesinin yakılarak hayvanın burnuna tütsü yapılmasıdır.

Develerde olduğu gibi davarlarda da muhtelif hastalıkların görüleceği tabiidir. Davar hastalıklarına karşı tesirli ilaçlardan biri, temiz çakıl taşının toz haline getirilip yağla yorularak yuvarlaklar halinde davara yutturulmasıdır. Bazı

İçtimaiyet Mecmuası Özel Sayı, No. 3—4, Yıl. I, İstanbul 1934.

8 — ZİYAEDDİN FAHRİ — Z. Gökalp, *Hayatı ve içtimaiyatı Hakkında* — İş mecmuası, Seri A, No. I, İstanbul 1936.

9 — ZİYAEDDİN FAHRİ — *Ziya Gökalp* — İş Mecmuası, Defter 3, Cilt 5, No. 19, İstanbul 1939.

10 — ARISOY, Süleyman — *Gökalpçi değer. Ord. Prof. Dr. Ziyaeddin Fındıkoğlu (1901 - 1974)* — Ziya Gökalp Derneğince yayınlanan kültür dergisi C. I. No. I Ankara 1974.

11 — ARISOY, Süleyman — *Ziya Gökalp'in Milletçilik açısından Türk Temezası* — Ziya Gökalp, Ziya Gökalp derneğince yayınlanan kültür dergisi C. I, No. 2, Ankara 1975.

ARAŞTIRMALARI

hallerde ise davarın göz altlarından kan alınır. Davarın yel gibi soğuk algınlığına karşı (hayvanın sütünün kaçmasına yörükler yel derler ki yine soğuk algınlığı ile ilgilidir) bilhassa Anamas'a çıkan yörükler arasında tatbik edilen bir ilâcın çok tesirli olduğu söylenir. Bu ilâc, Anamas'da yetişen ve «Yavşan» denilen otun kurutulularak tuzla karıştırılıp hayvana yedirilmesidir.

Davarın ayağı kırıldığında, kırığı keçe sargı ile sararlar. Yalnız bu sargı ile sarmadan önce ayağın kırık kısmı ve keçe sargının içi katranlanır. On veya on beş gün sonra sargı gevşetilir. Sargı genellikle yirmi veya yirmi beş gün sonra ayaktan alınır. Bu, biraz da hayvanın ayağının durumuna bağlıdır. Ne zaman hayvan kırık olan ayağının tırnağını tamamen yere basmağa başlarsa sargı o zaman çıkarılır. Kırık sargısı davarlar için olduğu kadar koyun, siğir ve develer için de tedavi aracıdır. Yalnız devenin ayak kırığı kolay kolay düzelmez.

Davar bazan «Öyken» yani nezle olur. Böyle durumlarda davarın burnuna tütsü yapılır. Fakat davarda en sık görülen hastalık «Yel» yani soğuk algınlığıdır (buradaki yeli hayvanın sütünün kaçması ile karıştırmamalıdır). Bu hastalığa karşı hayvanın beyni şişle dağlanır.

Davar veya koyunun yavrusu bazan kız-oğlan yani hem erkek ve hem de dişi olarak doğar. Böyle bir durumda hayvanda erkeklik organı yoktur, yalnız yumurtalar bulunur. Küçük defi hacetini dişilik organı ile yapar. Aynı duruma develerde de rastlanılır. Bu çeşit hayvanları yavaşmazlar, bir yaşına gelince keserler.

Göç sırasında yörüklerin heybelerinde muhakkak kahve ve kahve takımı bulunur. Yörükler eskiden çayı pek kullanmazlar, buna karşılık çok kahve içerlerdi. Bu alışkanlık bazı aşiretlerde yine devam etmektedir. Karaçadırdaki bulunan eşyalar arasında özel olarak örülmüş sepetler içerisinde kahve takımının ayrı bir yeri vardır. Hele dağ keçisinin ayağından yapılan kahve dağarcıkları çok ilginçtir. Konaklama yerlerinde genellikle ateş yakılmaz, ancak kahve pşirileceği zaman ateş yakılır.

Yörük, göçü düşündüğü için yükte ağırlık çeken fazla eşya edinmez. Zira göç halinde esasen fazla yük yapılmaz, yük ne kadar az olursa göçün o kadar kolay geçeceği düşünülür. Yörük kendisini barındırmaktan ziyade sürüsünü barındırmak için göçer. Sürüsü olmayıp birkaç baş hayvanı olanlar da aşiret ile beraber göçerler.

Göç halinde iki aşiret karşılaştıklarında der-

hal konaklamağa geçerler. Küçük aşiret büyük aşireti ziyaret eder ve bu ziyaretinde büyük aşiret tarafından ağırlanır. Gelenek böyledir. Bunun dışında birbirlerinden mal alış verişinde bulurlar. Yani kendilerinde olmayan mallardan karşılıklı satış veya değişme yaparlar. Aşiretlerin büyüklüğü veya küçüklüğü muhakkak ki çadır sayısına göre ölçülmektedir. Örneğin bir zamanlar, Eğridir bölgesinden Kundanlı aşireti 616 çadıra, yine Eğridir bölgesinden Firuzlu aşireti 421 çadıra sahipti (21).

Berberlerinde tezgâhlarını da taşırlar. Tezgâhlarda çul, çuval, heybe, torba, yastık, kilim, kolan, ehram dokurlar. Karahacılı, Karatekeli, Yeniosmanlı, Töngüşlü ve Sarıkeçili gibi aşiretlerde eskiden halı dokunmazdı. Bu aşiretlerde halı son yıllarda dokunmağa başlamış ve bu da Döşemealtı'ndan yani Karakoyunlulardan geçmiştir. Kilim, sili, cicim, sumak cinsi malzemeler ise hemen bütün aşiretlerde dokunur. Çamaşır yapılacak bezler genellikle dışarıdan satın alınır.

Yaylada çadırlar genellikle toplu olarak bulunur. Buna rağmen bir düğün falan olmazsa herhangi bir eğlence tertip etmezler, akşamları toplanıp sohbet ederler, eğlenceleri budur.

Kış yiyecekleri yaylada yapılır. Peynir, yağ, çökelek, tarhana, bulgur, makarna, keşkek ve kavurma kış yiyecekleri arasındadır. Tarhana, bulgur, yoğurt, süt, ayran en çok yenilen ve içilen gıdalardandır. Meyve ve sebzeyi yakın oldukları köy veya kasabadan veyahutta ayaklarına gelen köylülerden satın alırlar. Yaylada fazla et yenmez, yalnız yaylaya vardıkları gün, çadırlar kurulduktan sonra her aile bir davar keser. Bu bir gelenektir.

Yörüklerin kışkıktaki tarla ve arazilere çadır kurup konaklamaları pek tabii arazi ve tarla sahiplerinin iznine bağlıdır. Ücretsiz konaklayanlar olduğu gibi, belirli bir ücret ödeyerek konaklayanlar da bulunur.

Yeniosmanlı aşiretinden Kerim Havutcu, Antalya'da rastlanılan aşiretlerin yerli ve yabancı olarak bilinenlerini olduğunu, yabancı aşiretlerin Antalya'ya kışlamağa geldiklerini belirtti. Antalya'nın yerlisi olarak bilinen aşiretler ise daha ziyade Korkuteli yaylalarına göçerlermiş. Fakat yörük aşiretleri için Antalya'nın yerlisi veya yabancıları gibi bir durum olmasa gerek. Zira Antalya'nın birçok köyü, Yeniosmanlı aşiretinin yabancı olarak kabul ettikleri aşiretlerin yerleşimi ile meydana gelmiştir. Yılın en az

altı ayını aşiretler sahilde geçirirler. Esasen aşiretler sahilde olsun, yaylada olsun, yüzyıllardır alışkın oldukları ve hayvanlarını otlattıkları yerlerde bir köy halinde yerleşmişlerdir. Köy isimlerinin çoğu Türkmen boy adlarıdır. Örneğin Varsak, Çolaklı, Töngüşlü, Çakallık, Süekler, Mellî, Mamatlar, Yuva, Köseler, Yazır, Bayat, Kınık, Dodurga, Eydir ve Karaman gibi. Çoğu yerleşik durumda olan aşiret isimleri ise oldukça kabarıktır. Bunlar arasında Hacıabalar, Hacıhamzalar, Saçkaralı (Haytali), Hacıceliller, Öngünlü, Adıgüzelli, Adıgönüllü, Köteklî, Hacıobalar, Çıvgalar, Hacıkaralı, Hacıİbrahimli, Sarımusalar, Çakallar, Gebizler, Fettahlî, Murtuna, Saraçlı, Varsaklı, Mellîler, Gözübüyükler, Karaevliler, Küçükülü, Akçaimamlar, Arıfliler, Coşlular, Elekli, Recepli, Dağlı, Höyükülüler, Cebeceler, Zorlular sayılabilir. Ancak bu isimlerin yeni olanları mevcuttur. Buna karşılık içlerinde 16. yüzyıla hattâ Horasan'a giden isimler de bulunmaktadır. Saçkaralı, Sarıkeçili, Eski-yörükler ve Karahacılı gibi aşiret isimlerine 16. yüzyılda rastlamak, 18. yüzyılda mevcut aşiret isimlerini tesbitte ise sparta Şer'i Sicillerinden faydalanmak mümkündür (22). Karaobalı, Akkoyunlu, Karakoyunlu ve Karakeçili gibi aşiret isimlerinin Horasan'a kadar jittiğini kabul etmek gerekir (23).

Bazı yörük aşiretlerinin göç sırasında, göçle ilgili, yüzyıllardır süren alışkanlıkları ve hareketleri vardır ki bu alışkanlık ve hareketler kendi aralarında unutulmayan bir söz haline gelmiştir. Örneğin Yağca yaylasına göçen Yeniosmanlı aşireti arasında yüzyıllardır, göçle ilgili olarak söylenen bir söz vardır: «Söğütcük'de ayransız, Marzıman'da hayvansız, Bayram'da oğlansız olamaz» derler.

Göç halinde Söğütcük'e varıldığı zaman sı-

cakta konaklanır. Orada adet üzere sarımsaklı ve bostanlı ayranlar içilir. Marzıman'a varıldığı zaman, orası büyük bir düzlük olduğu için atlara binilip yarışmalar yapılır. Dolayısıyla her çadırın bir atı olması gereklidir. Bayramda oğlansız olmaz sözüne gelince: Bayramın ilk günü, namazdan çıkıldıktan sonra bütün aile reisleri meydana toplanır. Her çadırın oğlu, çadırından babasına, yenilecek ve içilecek cinsten ne varsa taşır, hizmet eder (Yalnız burada ayran, şerbet ve su gibi içecekler kasdedilmektedir. Zira yörükler yakın zamana gelinceye kadar düğünlerde dahi içki kullanmazlardı). Ancak oğlu olmayan aile reisleri bu taşıma işini yani hizmeti kendileri yaparlar. Söz buradan gelmekte ve oğlan babası olmak bir yerde öğünülecek bir şey olmakta ve sayılmaktadır.

Göç sırasında bu çeşit bir alışkanlık Karatekeli aşiretinde de bulunmaktadır. Karatekeli aşireti yaylaya göçerken, konaklama yerlerinden biri olan Söğütcük'e vardığı zaman, aşiretin bütün genç kız ve kadınları en yeni giysilerini giyerler, ziynetlerini takarlar ve süslenirler. Bu arada develerini de, yeniden çeki düzen vererek süsleyenler olur. Yalnız bunun nedenini bilmiyorlar, bir gelenek olduğunu söylüyorlar. Hattâ giyinip kuşanmayan ve süslenmeyen hanımların diğer hanımlar tarafından yadırgandığı ve ayıplandığı söylenmektedir.

Yörük kızları, gelinler ve orta yaşlı yörük kadınları gerek konaklama yerlerinde, gerekse yaylada davar güderken karşılıklı boğaz çalarlar. Boğaz, yörüklerle mahsus çeşitli melodilerdir. Baş parmağı boğaza dayamak suretiyle boğazdan çıkarılan seslerle olur. Öğrenilmesine, oldukça zor olduğundan, çocuk denilecek yaşlarda başlanılır. Genç delikanlılar ise düdük, sipsi ve ka-

val çalarlar. Güfteleri olan boğazlar da bulunmaktadır:

Karşı oğlaklı karlı dağlar
Karı erir suyu çağlar
Gelin anam duyar ağlar
Yüreğine merhem bağlar

.....
Karadeniz dalga dalga
Ortasında gümüş halka
Karadeniz dalga dalga
Koca deniz koyu gölge
Küçük bacım dorum gözlü
Büyük bacım heli kızlı

.....
Kandıram kollarını
Harza sıkılmış bellerini
Çok bekledim yollarını
Bülbül sandım dillerini (24).

Sözleri olmayıp sadece melodileri olan boğazlardan tesbit edebildiklerimiz şunlardır:

- 1 — Kırmızı güller
- 2 — Yayla yolu
- 3 — Saldırlı
- 4 — Yunusoğlu boğazı
- 5 — Sıralı Hörü boğazı
- 6 — Çömlek çöküşüren
- 7 — Akkız dereye
- 8 — Ümmü Gelin (25).

Sarıkeçili aşireti arasında «Devret Boğazı» diye bir melodi çok yaygındır. Bunun bir de hikâyesi vardır:

Aşiretin yayla göçünde konaklama yerlerinden birinin Burdur'un Yuva köyü olduğunu belirtmiştik. Yuva köyünden sonra ise kervan Kızılkaya denilen bir mevkiden geçer. Kızılkaya, hakikaten kırmızıya çalan renkte büyük ve yüksek bir kayadır. Göçler buradan geçerken bir yörük kızı bu kayanın başına çıkar boğaz çalmış. Çıkardığı sesler o kadar güzelmiş ki bunu duyan yörükler de, develer de durur, boğazı dinlerlermiş. Yaşlı yörükler bunun gerçekten yaşanmış bir hikâye olduğunu belirtmektedirler. Bu bakımdan Kızılkaya'ya Sarıkeçiler, «Deveci veya Deve Durduran» veyahutta «Deve Çeviren» taşı, boğaza da «Deveci veya Deve Durduran Boğazı» adını vermektedirler. Sözsüz, tamamen melodiye dayanan bir boğazdır (26).

SONUÇ:

Yörüklerin hayvanlarını barındırmak için göçtüklerini belirtmiştik. Amaç hem yazın ve hem de kışın sürülerine yetecek kadar otlak bu-

labilmektir. Antalya ovasında son yıllarda hayvancılık gerilemiştir. Bu, zirai gelişmenin bir sonucudur. Hiçbir zaman, eskiden olduğu gibi, ağırlık hayvancılığa verilsin, toprağa bağlı ziraat olmasın şeklinde bir düşünce akla gelmez. Ancak yörükleri yarı göçebe haline getirmekle buldukları yörelerde hayvancılığın ölmemesi sağlanabilir ki Türkiye'de birçok köylerimizin yaylaları mevcuttur, oralara tamamen göçülmez (27).

Bugün yörüklerde görmüş olduğumuz motiflerin ekserisi, Türklerin Anadolu'ya göçetmeden önce yaşadıkları Türk ellerinden getirdikleri motiflerdir. Bu motifler, Anadolu'ya göçten sonra yine kendi benlikleri ve yaşantılarına uygun olarak, kendi yaratıcılıkları ile zenginleşmiştir. Anadolu'ya geldikten sonra, dışarıdan herhangi bir tesir görmedikleri söylenemez. Ancak bu tesir en az bir şekilde olmuştur. Zira yaşantılarını dahi bugüne kadar bozmadan getirmişlerdir. Bu durumda, yörüklüğü tamamen ortadan kalkması hayvancılığın o yöre için gerilemesi hattâ ölmesi demek olduğuna göre dokumacılığın, bilhassa halı, kilim, cicim, sumak, kolan gibi dokumacılığın ham maddesini yün teşkil ettiğine göre bu tür el sanatlarına da geniş ölçüde tesir edecek demektir ki bu bir yerde yüzyıllardır süregelen millî motiflerin dahi kaybolması şeklinde kendini belli edecektir. Her geçen gün, gözle görülür şekilde yitirilen bu maddi ve manevi kültürün, yaşatılamaması haince, en süratli şekilde derlenip arşivlenmesi millî kültürümüz adına bir görev ve kadırbilirlik olacaktır.

(21) Xavier de Planhol, De la Plaine Pamphylie Aux Lacs Psidiens Nomadisme et Vie Paysanne, Sayfa: 116.

(22) Aynı Eser, Sayfa: 118.

(23) Naci Kum, Türkmen Barakları, Türk Etnografya Dergisi, Sayı: VI—1963, Sayfa: 41.

(24) Antalya'da yerleşik Honamlı yörüklerinden Ayşe Ordu'dan derlenmiştir.

(25) Antalya-Yazır köyünde oturan yerleşik yörüklerden Mehmet Karateke'den derlenmiştir.

(26) Antalya Yörük Bedemlesi (Akkoç) köyünde oturan Sarıkeçili İsmail Şahin'den derlenmiştir.

(27) Hüseyin Saracoğlu, Akdeniz Bölgesi, Cilt: 3, Türkiye Coğrafyası Üzerine Etütler, Sayfa: 510, 515.

Yıllık aboneli: 120,

Altı aylık aboneli: 60
liradır.

Yurt dışı senelik abone:

§ 8, £ 4, DM. 15

Sahibi ve Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden Sorumlu Yönetmen:

BORA HİNÇER

Mektup ve havale için adres: Posta Kutusu: 46, Aksaray — İstanbul, Tel.: 22 49 74

Basılmayan yazılar
istenince geri gönderilir

Dizgi ve baskı:

YÖRÜK MATBAASI

İstanbul

**TÜRK
FOLKLOR
ARAŞTIRMALARI**

Bir Sohbet :

HİNÇER VE TÜRK HALK OYUNLARI

— 2 —

Hazırlayan : Abdi İPEKÇİ

Geçen yıl alçakca bir saldırı sonucu öldürülen, ülkemizin yetiştirdiği değerli gazetecilerden, Milliyet Gazetesi Genel Yayın Müdürü Abdi İpekçi, her hafta gazetesinin bir tam sayfasını ilginç ve önemli bir konuya ayırırdı. Ele alacağı konunun Türkiye'deki en tanınmış ve uzman bir kişisini konuk olarak seçer ve onunla bu konuda sohbet ederek, banda kaydettiği konuşmayı sonradan kaleme alır ve «Her hafta bir sohbet» başlığı altında okuyucuya sunar.

Abdi İpekçi, dergimizin kurucusu ve sahibi İhsan Hınçer ile yaptıkları sohbeti, 6 Mayıs 1974 de «Bu haftaki konumuz: TÜRK HALK OYUNLARI — Konuğumuz: İHSAN HİNÇER» başlığı ile yayınlamıştı. Yazının başında İhsan Hınçer'in kısa bir özgeçmişi de yer almıştı. İlk bölümünü geçen sayımızda yayınladığımız sohbetin son bölümünü aşağıda sunuyoruz.

İstanbul Zincirlikuyu Mezarlığı'nda, toprağın bağrında, birbirinden elli metre uzaklıkta ebedi uykularını uyuyan İpekçi ve Hınçer'i bir kez daha rahmetle anıyoruz. T.F.A.

İPEKÇİ — Bu tür oyunlar oyunlarımızın ne kadarını teşkil eder?

HİNÇER — Bu tür oyunlar, oyunlarımızın hemen yüzde 90'ını teşkil eder. Ancak cumhuriyetten sonra zamanla teiâkkilerin değişmesi, kadın — erkek münasebetlerinin bir sakınca arz etmeyecek yola gelmesi, çevrelerin halk danslarını ele alması, önce Halkevleri, daha sonra da bir banka yöneticileri tarafından bilhassa her seferinde niçin aranıza kadın almıyorsunuz? Kadın da alın, denmesi üzerine, hemen hemen bütün halk oyunları topluluklarımız aralarına kadınları da almaya başlamışlardır. Bu oyunlar vardır. Fakat aslında kadınlar ayrı, erkekler ayrı oynar.

İPEKÇİ — Belki kökenine gidilse, yani meselâ Orta Asya'daki döneme gidilse, daha çok karma oyunlar ortaya çıkacaktır. Bu tahminim doğru mu acaba?

HİNÇER — Doğru. Bu görüşü kanıtlayan yazılar yazılmıştır. Marko Polo meşhur gezisinde böyle oyunlara rastlamıştır. Dinsel etkilerin az olduğu bölgelerimizde oyunlar bilhassa ya. kın akraba kadın-erkek bir arada oynanır. Bu arada yöreleri sayabiliriz. Ayrıca bazı tarikat meclislerinde de erkekler ön plânda, kadınlar arka plânda zamahlara (semâ) iştirak ederler. Bu da gizli halk oyunları olarak tanımlanıyor. Bilhassa merhum Vahit Lûtfi Salcı Baba bu oyunlar üzerinde araştırmalar yapmıştır. Kendisi Bektaşî meşrepdi. Onun, Gizli Türk Halk Musikisi ve Gizli Halk Oyunları isimli iki kitabı vardır. Orada bunları notalarıyla birlikte verir ve anı-

tır.

İPEKÇİ — Türk halk oyunlarının musiki yönüne değinmedik, İhsan bey. Eğer uygun bulursanız bir de musiki bakımından Türk halk oyunlarının özelliklerini belirtelim.

HİNÇER — Bizim çalgılarımız zengin bir kadro gösterir. Fakat bunlar zamanla unutulmuş, unutulmuş bugün için halk oyunlarımızda bağlama — cura dahi yerini nerede ise terketmiş durumda. Buna mukabil davul-zurna yerini koruyabiliyor, başlıca oyunlarımız bunlarla oynanıyor. Bunun yanında yabancı saz âleti olduğu halde klârnet olsun, akordeon olsun benimseniyor. Bütün dünya milletleriyle yaptığımız temaslarda görüyoruz ki; her memleket yalnız ulusal halk sazlarını değil, bunların yanında Batı musikisi saz âletlerini de kullanıyorlar. Büyük ve zengin orkestralarla halk danslarını sahneye getiriyorlar.

İPEKÇİ — Bu sözleriniz bana kişisel bir gözlemimi açıklama fırsatını verdi. İzin verirsiniz onu söyleyeyim. Bana öyle geliyor ki, Türk halk oyunlarında musiki yanı, oyun yanı gibi zengin değil. Belirli birkaç âlet var. Bu âletle oluşturulan melodiler monoton bir izlenim yaratıyor ve bir süre sonra bunların hepsinin birbirine benzediği izlenimine kapılıyor dinleyen insan. Zengin değil. Davul ve zurnanın sesi hâkim oluyor ve o sesler de değişik sesler çıkarma olanağı bırakmadığı için bir yoksullaşma durumu ortaya çıkıyor, gibi geliyor bana. Acaba bu gözlemim doğru mu, doğru ise Türk halk oyunlarının musiki yanını zenginleştirmek, geliştirmek gerek-

ARAŞTIRMALARI

mez mi?

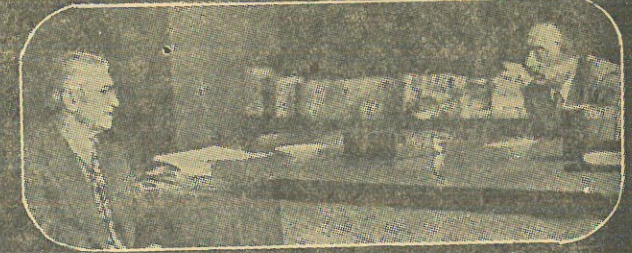
HİNÇER — Önce şunu belirteyim. Bir folklorcu olarak Türk halk sazlarının, çalgılarının otantik olarak derlenmesini, bunların muhafaza edilmesini, zengin kadrosuyla da halk oyunlarımızın oynanmasında kullanılmasını bütün gönülümüzle isteriz. Ancak biraz evvel de söylediğim gibi, dünya milletleriyle temaslarmızda görüyoruz ki, kendi halk sazları yanında, Batı musikisinin çeşitli enstrümanlarını da kullanmak ve orkestrasyona gitmek suretiyle halk oyunlarımızın müziğini zenginleştirmişler, çok sesli hâle getirmişlerdir. Oyunları da müziğiyle beraber daha zevkle seyredilir ve dinlenir hâle getirilmiştir. Balkan ulusları buna örnek. Bugün değilse er geç bizim de bu yola gitmemiz mutlak surette lâzımdır. Ancak halk musikisi konusunda çalışanlar yeni bir sazın, bir Batı musikisi âletinin halk oyunlarımıza ve halk türkülerimize eşlik etmesine karşı çıkıyorlar. Bu karşı çıkmada biz de onlar kadar hassas davranmaktayız. Fakat bugünün halkına, müzik terbiyesi almış kütleye hitap ederken biz de garp musikisi âletlerinde mutlaka yararlanmak zorundayız. Zaten bu ihtiyacı duyan halk, Kıbrıs yoluyla bundan 300 sene evvel kemanı almış, adına Kıbrıs kemane demiş. İkliğ gibi, yâni kabak kemane gibi kemanın sapını yukarıya getirerek, alt kısmını dizine veya kuşağına dayamak suretiyle çalmış, kemana «kemane» adını vermiştir. Yine klârnet almış, halk musikisine, halk oyunlarının melodi çalgıları arasına katmıştır. Bugün Balıkesir yöresi bengilerini klârnetsiz oynatamazsınız. Bugün Elâziğ halaylarını klârnetsiz oynatamazsınız. Keza bu Erzurum'a kadar dayanır. Silifke'ye kadar iner. Demek ki halk ihtiyaç duyunca daha mü-

tekâmil bir sazı görünce alıyor, kendi sazları arasında ona yer veriyor. Yine Konya yöresi halk musikisi meclislerinde, âşıklar ve semaî kahvelerinde kanuna yer verilmiştir. Daha sonra cümbüş adlı madeni bir saz yapıldı. Bu saz da bağlama ve emsaline göre yüksek bir ses verince mikrofon henüz ortalarda olmadığı dönemde, bilhassa halk musikicileri tarafından büyük itibar gördü. Yerini aldı. Bu da gösteriyor ki halk yeni sazlarla karşılaştıkça ve ihtiyaç duydukça bunlara itibar gösteriyor. Bilhassa ses bakımından da uyum temin ettiği anlaşılırsa derhal kadrosuna alıyor. Karadeniz ve Kars bölgesi oyunlarında akordeonu da buna misal gösterebiliriz. Demek ki halk bunları ihtiyaçtan yapıyor. Artık oyunlarımızın koreografisinin yapılması zamanı geldiğine, sahne düzeni de halk oyunlarını oynayan, öğreten aydın gençlerimiz tarafından yapılmaya başlandığına göre, orkestraya da gitmek, Batı musikisi âletlerini de bizim sazlarımızı zenginleştirmiş bir vaziyette onlarla bir arada çalmak ve çok sesli müziğe, polifoniğe geçmek, müziğimizi de sevdirmek suretiyle monotonluktan kurtarmak, halk oyunlarımızı, halk oyunlarımızla birlikte sunduğumuz giyim kuşamlarımızı da göstermek, sevdirmek mecburiyetindeyiz.

İPEKÇİ — Bu açıklamalarınız bana başka bir noktayı hatırlattı efendim. Bildiğim kadarıyla Devlet Operası ve Balesi bu Türk Halk Oyunlarını alıp, koreografi bakımından geliştirmek hususunda bir düşünce veya hazırlık içinde. Böyle koreografik bir geliştirilmeye de taraftar mısınız?

HİNÇER — Otantik olarak oyunlarını ele alan her ulus sonunda koreografik düzenlemeye

her
hafta
bir
sohbet

hazırlayan ABDİ İPEKÇİ

6 Mayıs 1974 tarihli Milliyet gazetesindeki sohbet yazısının başlığından aldığımız kupürdeki fotoğrafta, Hınçer (solda) ve İpekçi konuşurlarken görülüyor.

TARİHİMİZİN BAŞLANGICI VE SAZ

Yazan : Haluk TARCAN

Sayın Prof. Vecihi Hatiboğlu 12 mart 1978 tarihli Cumhuriyet'te, «Tarihimizin Başlangıcı» adlı yazısında, Türk tarihini İ.Ö. 1730'da Kassit'lerle başlatıp «Kassit» kelimesinin aslında Kas, Kos, Guz yan Oğuz Türkleri olduğunu açıklıyordu.

11 haziran 1978'de Cumhuriyet'te çıkan, «Tarihçilerimize Sesleniyorum» başlıklı yazımda, Mezopotamya'da Kassit'lerden önce yaşayan Gutit'lerin, T ve Z harfleri arasındaki ses yakınlığı nedeniyle Guzi, Guz yani Oğuz'lar olabileceğini, bu durumda, Türk Tarihinin Mezopotamya'da İÖ.

gitmek ihtiyacını duymuştur. Esasen bu görev de Konservatuvarlarımıza, Devlet Balesine, Devlet Tiyatrolarına düşer. Onların öncülüğü ile bu yola gidildiği zaman gerek Türk Halk Musikisi, gerekse Türk Halk Oyunları bütün zenginlik ve güzelliği ile ortaya çıkmak imkânını bulacaktır.

İPEKÇİ — Şu halde hem musiki bakımından, hem koreografi bakımından geliştirilmesini ve bu geliştirilmede de Batı müziği dediğimiz türden, Batı koreografisi dediğimiz türden yararlanılmasına taraftarsınız?

HİNÇER — Evet.

İPEKÇİ — Yalnız İhsan bey acaba bu güderek bir deformasyona, bir dejenerasyona, bir soysuzlaşmaya ve özünden uzaklaşmaya, yabancılamaya yolaçamaz mı, böyle bir tehlike görmez misiniz?

HİNÇER — Efendim, tehlike bugün de var. Bizim istediğimiz koreografisi yapılırken, oyunlarımızın ana çatısının asla bozulmaması. Fazla tekrarların ve figürlerin kısaltılması, kıyafetlerin aslı bozulmadan stilize edilmesi, müziğin de yine ana çatısı bozulmadan çok sesli ve zengin saz âletleriyle Batı enstrümanlarıyla teçhiz edilmesi... İsteddiğimiz budur. Yoksa Türk halk oyunlarının baleyе gitmesi, koreografinin yeni sahne düzenleri yaparken, oyunları bozması hiç bir zaman bir folklorcu tarafından özlenecek, istenecek birşey değildir. Esasen aynı zamanda oyunlarımız otantik olarak tesbit edilmeli, otantik olarak öğretilmeli, öğrenenler, öğreticiler ondan sonra bunun sahnelenmesini, çok sesli müzikle beraber koreografisinin yapılmasını temin etmelidir.

İPEKÇİ — Çok teşekkür ederim.

2285'te başlayabileceğine tanınmış arkeolog A. Parrot'nun, Kassit'lerin, kendilerinden 5 yüzyıl (asır) önce buraya gelmiş olan Gutit'lere benzediklerini işaret etmiş olduğuna dikkati çekmiştim. Sayın Hatiboğlu 28 Eylül 1978 tarihli Milliyet'te, Gutit'lerin Oğuzlar olduğunu Prof. Lambert'in 1937 Kurultayında vermiş olduğu bildirisine dayanarak ortaya koymaktadır.

Bu bildiri den haberim olmadan aynı noktaya varmam, aynı noktaya varılması, tarihçiler ve tarihimiz için çok önemlidir; çünkü aynı so-nuca, biri siyasal tarih, öteki Etnomüzikoloji yani geleneksel halk müziği araştırmalarıyla olmak üzere iki ayrı yoldan varılmıştır.

Bu yazımızla ikinci kez tarihçilere sesleniyor ve Mezopotamya'ya ait ipucu niteliğinde bir kısmı Etnomüzikolojik olan bazı çok önemli bulguları bilgi ve dikkatlerine sunuyorum.

Önce Arap kaynaklarının Oğuzları GUD, Bizanslıların da GUZİ, UZİ diye adlandırdıklarını, büyük İtalyan Türkoloğu E. Rossi'ye dayanarak tekrarıyalım.

Bulgular:

● Tarihte GUTİ'leri ilk defa İsa'dan önce 3 binlerde üst Mezopotamya'da, ki bugünkü coğrafyada Doğu Anadolu demektir, Kars ve Van gölü dolaylarında görüyoruz. Burada varlıklarını 1. bine hatta daha sonraki yüzyıllara kadar koruyabiliyorlar.

● Mezopotamya'da Asur'la Eiam arasında kalan, buradan doğuya uzanan yörenin Mezopotamya tarihinde KASSİ'LERİN İLİ (OĞUZ'LARIN İLİ) diye adlandırıldığını ve bu adlandırmanın 2200 yıllarında başladığını okuyoruz. 11. yüzyıllarda bu adlandırmanın Mezopotamya'nın güneyine Basra Körfezine kayarak KHUZİSTAN, HUZİSTAN yani UZ, OĞUZ İLİ şekline dönüşüğünü görüyoruz.

● İsa'dan önce 2200 — 2000 yıllarında Mezopotamya'da Yeni Sümer döneminde GUDI adlı telli-yaysız bir çalgıdan söz ediyor. Lağas kralı GUDEA zamanında Ningirsu tapınağının yapımını anlatan iki şiirde ve bazı heykellerin yazıtlarında, «... GUDI, Balang, Algar telli... Sim ve Ala vurma çalgıları...» vardı deniliyor. Yüzyıllar sonra bile, Asurbanipal zamanında İÖ. 7. yüzyılda Marduk tapınağında çalınan sazlar arasında gene, Sümer'ce GUDI, Asurca İnu de-

ARAŞTIRMALARI

nen bu çalgı zikrediliyor. Şimdilik bu çalgının yapısı hakkında bir bilgimiz yok. Adına bakarak Oğuz icadı bir çalgı ya da Oğuz'ları temsil edecek kadar onların tercih ettikleri bir çalgı olduğu düşünülebilir.

● Hazar dolaylarında Hazar Türkleri tarihinin ilk dönemlerinde rastlanan GUSLU adlı bir çalgı var; telli ve yaysız bir çalgıdır. GUDI ve GUSLU aynı çalgı mıdır, ilerki araştırmaları beklemek zorundayız.

● Mezopotamya'da 2 bin başlarında «Sümerlilerin tercih ettiği» diye sözedilen bir çalgıya daha rastlıyoruz, ki aynı çalgı Elâmlarda modadır. Bunu Louvre Müzesinde SB 7903 sayılı 70 kadar pişmiş topraktan yapılmış figürçükler üzerinde görmekteyiz. Bu çalgının adı Elâm'da SA-EŞ'tir, üç telli anlamına gelmektedir. Ufak teknesi, uzun sapı, tutuş ve çalış biçimiyle bizim SAZ'ın bağlamının aynıdır. SA-EŞ ile SAZ arasındaki söz benzerliği de açık ve seçik olarak ortadadır.

Saz'ın, Bağlamının, Karkamış kabartmaları na bakarak Hitit kaynaklı olduğunu sanıyorduk. Sa-Eş'in Mezopotamya'da bulunmasıyla bu kaynağı İ.Ö. 2 bin'e Elâm dönemine indirmiş ve bunu 1. Milletlerarası Folklor Kongresine bildiri olarak sunmuştuk. Bu çalgıdan sözedilen kaynak «...Sa _ eş, hernekadar, Elâm'da töresel çalgıysa da bu onun Elâmlılar tarafından icad edilmiş olduğu anlamına gelmez...» demektedir.

Bu arada Elâm ve Kassit'lerin aynı yüzyıllarda ve komşu olarak yaşadıklarını hatırlatalım.

● Kassit'ler dönemi (İ. Ö. 1730 — 1150).

Gene Louvre'de ADO 105 sayılı, Kuigaizu tapınağına ait silindirlerden birinde iki müzisyen görüyoruz: biri Lir öteki ise küçük tekneli uzun saplı bir telli saz çalmaktadır ki bu şeklen bağlamadan başka bir şey değildir.

Aynı bağlamayı püskülüne kadar eş olmak üzere Louvre'de «yarım kalmış Kudurru» diye tanınan bir stel üzerinde görmekteyiz; sakallı yedi Tanrı töresel bir geçitte yedi bağlama çalarken resmedilmiştir.

Vardığımız sonuç şudur ki büyük bir olasılıkla, Sümer'de GUDI denen ve gene Sümerde tercih edilen ve fakat Elâm'da SA-EŞ diye adlandırılan, Kassit'lerde aynini gördüğümüz fakat adını bilmediğimiz çalgı, aynı çalgı, bugünkü SAZ, yani bağlamadır.

Bağlamının Anadolu Türk sentezinden önceki geçişini ararken Osmanlılar döneminde Batıya yayılmış olduğuna işaret edelim:

Yunanlılardaki Buzuki, Bağlama türü olan Bozuk'tan başka bir çalgı değildir. Fransadaki Kolaşon ise Bağlamaya «Kolca kopuz» denen yıllarda Venedikliler tarafından Kolaşo adıyla Avrupa'ya götürülen bağlamının büyük modelidir.

● 3. Ur hanedanı sırasında (2200-2000) Akat'ca Sabitum denen bir çalgı vardır. Bu çalgının tarifinde «... 9 KAK'lı...» dir deniliyor. Burada kak, burgu mandal anlamına geliyor ki KAKMAK fiiliyle ilişkisi ortadadır.

● Türkçede Şarkı, üflemek, içine çekmek anlamına olan SARNAMAK, SURNAMAK sözcüğü Sümercede de vardır. Balkanlar, Ortadoğu ve Kuzey Afrikada çalınan Zurna'nın adının SURNA'MAK'tan geldiği düşünülebilir. Ayrıca Sümerde çalınan ALGAR — SURNA denen ve henüz yapısı bilinmeyen bir töresel çalgı vardır. ZURNA ile ilgisi düşünülebilir.

Sonuç:

● Halay, bütün Balkanlar, Ortadoğu, Kuzey Afrika'da yaygın olan bir halk oyunudur. HALAY kelimesi rahmetli hocamız H. B. Yönetken'e göre ne Arapça ve ne de Acemcede bulunmadığından geçit, gösteri anlamına olan ALAY'ın H ile sözlendirilmesindedir. Sayın Hatiboğlu da Sümerdeki HANA'yı H-ANA olarak açıklıyordu. Buna göre Halay oyunu Türk icadı olmasa bile adlandırılması Türkçedir. Bu oyuna ait vücut hareketlerini İ.Ö. 4. binlerde Samarra seramiklerinde töresel oyun, büyük bir olasılıkla yağmur dansı olarak görüyoruz. Bu nedenle kökünü tarihin karanlık dönemlerinden alan Halay'ı bazı becerikli Batılı etnomüzikologların tercih ettikleri ülkelere hediye etmelerine izin vermeyeceğiz.

● GUTİ, GUDI ve GUDEA isimleri arasındaki ses yakınlığına değerek bu bulgularımızı şimdilik burada tamamlayıp vardığımız sonuca geçelim:

Prof. V. Hatiboğlu, Türk tarihini Sümerlerle yani Sobar'lar yoluyla Yakut Türkleri grubuyla başlatıyor; hiç şüphesiz önemi ölçülemeyecek kadar büyük... Fakat dikkati Gutit'lere yani doğrudan doğruya biz Oğuz Türklerinin tarihte üst Mezopotamya denen bugünkü Doğu Anadolu'da İsa'dan önce 3 binde bulunuşu ve varlıklarını 1. bine kadar 20 yüzyıl korumaları üzerine çekmek isterim. Böylece yalnız Sümerlerle ve genel anlamda «Türklerin tarihi» değil, aynı zamanda ve doğrudan doğruya biz «Oğuz Türklerinin tarihi» nin Mezopotamya'da başladığını göreceğiz.

Belki de Kral Gudea (Guzea), hakkında söy-

MUĞLA'NIN BAZI KÖYLERİNDE İNCELEMELER

Yazan : Doç. Dr. Ayşegül DEMİRHAN

Muğla'nın Marmaris ilçesine bu yaz yaptığımız bir gezide ilçenin bazı köylerini de uğramak olanağını bulduk. Bu ilçenin Armutalan köyünde kullanılan halk ilaçlarını tıp folkloru yönünden incelediğimiz gibi, yine Gölenye köyünde de aynı adı taşıyan bir içmeden aldığımız bir şişe suyun analizini yaptırarak modern tıp açısından yararlarını açıklamaya çalıştık.

MUĞLA'NIN BAZI YÖRELERİNDE HALK TEDAVİLERİ :

Muğla'nın Marmaris ilçesinin Armutalan köyünde bazı karakteristik halk tedavileri yapılmaktadır ki bunların bazılarının gerçekten modern tıpta da yeri vardır... (Bize bu konudaki bilgileri Armutalan köyü yerlilerinden Zeynep İşler vermiş olup kendisi 33 yaşındadır.)

1) **Nefes Darlığına** : Bakla çiçeği (*Vicia Faba*, *Leguminosae*) kurutulur, kurutulmuş kısım kaynatılır ve nefes darlığı çeken hastaya içirilir.

2) **Soğuk Algınlığına** : Armutalan köyünde Dağ Çayı, Elma Kekik gibi adları olan adaçayı kaynatılır ve hastaya içirilir (1).

3) **Çocuk Düşürmek İçin** : Kasıklara pişirilmiş Mısır inciri yaprağı konur.

4) **Romatizmaya** : Romatizmalı yere naylon torba sarılır.

5) **Göz Ağrısına** : Gebe bir kadının sütü ile hastaya göz banyosu yaptırılır.

6) **Kulak Ağrısına** : Kulağa zeytinyağı (*Olive Oil*) damlatılır. Burada yağın yumuşatıcı bir etkisi vardır (2, 3).

lenen yüceltici sözlerle, nerede ve ne zaman yaşadığı bilinmeyen, ancak mitolojik bir kahraman olarak belleklerde yaşayan Oğuz Bey, Oğuz Han tasavvurunun oluşmasının nedenidir.

Binlerce yıllık tarihte erimeden ve hiçbir değişikliğe uğramadan bugüne kadar gelen Bağlama ise gerçekler açık ve seçik olarak ortaya çıkınca Tarihsel Türk Kültürünün simgesi olmak hakkını kazanacaktır.

Gerçek şudur; dünya tarihi, Arkeolojinin bilim halini almaya başladığı 1940 yıllarından itibaren o kadar değişikliğe uğramıştır ki, artık yeni bir dünya tarihinin yazılması zorunlu hale gelmiştir. Bu yeni dünya tarihinde Türk tarihinin yeri bambaşka olacaktır.

7) **Zayıflığı Giderici Olarak** : Zayıf kişilere kuvvetlendirici olarak bal verilir. Armutalan köyünde tereyağının bal ve cevize karıştırılmış şekli zayıflara yedirilir. Balın halk arasında **Ülser Balı**, **Karakovan Balı**, **Oğul Balı**, **Çam Balı**, **Çiçek Balı** gibi çeşitli şekilleri bulunursa da bunların bileşimleri birbirinin aynıdır (4).

8) **Baş ağrısına** : Kesilmiş palates başın ağrıyan kısmına konur.

9) **Çibana** : **Çam Akması** da denen **Çam sakızı** (*Resina Pini*, *Pinaceae*), özellikle yakı ya da pomat şeklinde çibana yapıştırılır. Ayrıca çibana günlük yağı sürülür.

10) **Mide Ağrısına** : Kekik Yağı (*Oleum Thymi*, *Labiatae*) mide rahatsızlığı olanlara içirilir. Kekik yağını elde etmek için kekik otu kalaylı bir kaba konur, kabın kenarı hamurlanır ve sonra ısıtılır. Çıkan buharlar soğutulmuş bir şişeye süzülür.

11) **Kaşınıya** : Kaşınan yer tuzlu su ile banyo yapılır.

12) **Diş Ağrısına** : Ağrıyan kısma tuz konur. Ayrıca bir tel kızdırılır ve dişin ortasına bastırılır.

13) **Kızamığa** : Hastaya bal yedirilir.

14) **Dolamaya** : Soğan sarılır.

15) **Nazar Değmemesi İçin** : O yörede bulunan dağlardan alınan ve **Zabur** denen bir bitki dikenleri ile beraber duvara asılır. Bundan başka bu konuda Yumurta kabuğu da kullanılabilir (5).

Bundan başka Muğla ili Marmaris ilçesinin Gölenye köyünde de halkın çok uğradığı Gölenye içmesi vardır ki o yörenin en ünlü şifa verici suyu olarak tanınır. Ancak hernekadar bu içmenin romatizmayı giderici, böbrek taşlarını düşürücü olduğu ve özellikle kuvvetli ishal verici özelliği bulunduğu biliniyorsa da şimdiye kadar analizi yapılmadığı için modern tıp açısından önemi bilinmiyordu. Bu bakımdan biz bu sudan bir numune alarak İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Analitik Kimya Kürsüsünde analizini yaptırarak. (Bu analizin yapılmasını sağlayan İ. Ü. Eczacılık Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Sedat İmre'ye, laboratuvar çalışmalarını yapan Uzm. Sedat R. Tosunoğlu ve Uzm. Fatma Avcı'ya teşekkür ederim.)

Bu analizin sonuçları aşağıdadır:

Gölenye İçmeleri Suyunun Analizi:

ATASÖZLERİMİZDE BAKIR KAPLAR VE BAKIRCILIK

Hazırlayan : İ. Gündoğ KAYAOĞLU

Yüzyıllardan beri Türk halkının, günlük yaşayışının hemen her bölümünde bakır kap-kacak kullandığını biliyoruz. Bunun doğal sonucu olarak birçok bakır kap ismi atasözlerimize, deyimlerimize yerleşmiştir. Kap isimlerinin yanında yalnızca bakır, bakırcı kelimelerini, bakırcılığa bağlı bir meslek olan kalaycılıkla ilgili kelimeyi de atasözlerimizde buluyoruz.

Atasözlerimizde adları geçen bakır kaplar arasında kazan, tencere, tas, cezve, mangal, maşa, kepçe, tava, keşkül, terazi gibi kaplar bulunmaktadır. Bu küçük derlemede görüleceği gibi en çok kazanla ilgili atasözlerine ve deyimlere rastlanmaktadır. Kazanın her evde mutlaka bulunan bir kap olması ve pekmez kaynatmak, çorba, aşure yapmak, çamaşır yıkamak, bulgur kaynatmak, su ısıtmak gibi birçok işleve sahip olması atasözleri ve deyimlere de yaygın biçimde yerleşmesini sağlamıştır. Eskiden bakırcı ustalarına «bakırcı» değil, «kazancı» deniyordu. Bu da, bakır kaplar arasında, kazanın yerini ve önemini göstermektedir.

- Mağnezyum
- Demir (Eser miktarda)
- Klorür
- Sulfat
- Nitrat (Eser miktarda)
- Bikarbonat (Suyun hafif alkali oluşu bikarbonattan ileri gelir).

Buna göre bu suyun halk arasında ishal verici olarak kullanılması içindeki mağnezyum sulfattan ileri gelmektedir. Böylece bu içme organizmayı temizleyici bir özellik verir.

Bu içmeden başka bir de Muğla iline bağlı Köyceğiz ilçesinde de ünlü Sultanıye Kaplıcaları vardır. Köyceğiz gölü kenarında kurulan bu kaplıca Köyceğize gölden 8 mil, karadan 25 km uzaklıktadır. Radyoaktivitesi çok yüksek olan bu kaplıca suyunun bileşiminde potasyum, sodyum, kalsiyum, demir, mağnezyum, alüminyum, klor, nitrat, sulfat, hidrosulfat, hidrokarbonat, metasilikat asidi ve kükürt vardır. İçmeler kısmının sıcaklığı 28° C, kaplıcanın 41° C dir. Köyceğiz kaplıcaları halk arasında romatizma, nevrilji, deri hastalıkları, ruhsal yorgunluklar ve safra yolları bozuklukları için çok rağbettedir.

Anadolu'nun değişik bölgelerine göre, aynı bakır kap değişik isimler almaktadır. Örnek olarak kazana; gergede, girge, balma, baskı, çöğen, ellice, kaynatma, kangay, küpeli, savrak, kazzık, hille, nıkra, arani, hereni gibi çeşitli isimler verilmektedir. İbrik, güğüm, bakraç tas gibi birçok bakır kapın da bu şekilde değişik isimlerinden yola çıkıp, daha geniş bir kaynak taraması ve yerinde yapılacak incelemelerle bu derlemedeki örnekleri çoğaltmak mümkündür.

1 — Atasözlerinde bakır ve bakırcılık:

Altın kapının gümüş kapıya, gümüş kapının bakır kapıya gereği var.

Bakırcının kemiği yeşil olur.

Gürültü istemeyen bakırcı, dükkânına girmez.

Kalaylı bakır küflenmez.

Meramı kalaycılık değil, kıç çalkalamak.

Paran varsa katıra ver, artanını bakıra ver.

2 — Deyimlerde bakır ve bakırcılık:

Ağzının kalayını vermek /Ağzının payını

SONUÇ :

Tarihin çok eski devirlerindenberi kullanılan makta olan halk ilaçları bugün de halk arasında rağbettedir (6). Yine kaplıca ve içmeler ülkesimizin birçok yöresinde halk tarafından birçok hastalıklar için kullanılırlar. Nitekim Muğla ilinin Gölenye içmeleri ve Köyceğiz kaplıcaları da bu tür şifalı sulara örnek olarak verilebilirler.

1) Saytop, T.: Türkiye'nin Tıbbi ve Zehirli Bitkileri, İst. (1963).

2) Demirhan, A.: Mısır Çarşısı Drogları, İst. (1975).

3) Demirhan, A.: Folklorik tıp ve droglar, VI. Bilim Kongresi, Ankara (1977) (Tebliğ).

4) Giray, S.: Eczacılar ve Ev Halk İlaçları, İst. (1948).

5) Heilbronn, M.: Eski Mısır Çarşısı Hakkında, Türk Eczacılar Birliği Mecm. 2 (3): (1959).

6) Ökte, N.: Türkiye'de Kullanılan Ev İlaçları ile Bunların Farmakolojik Tesirleri ve Tedavide Ehemmiyetleri (Doktora Tezi), Ankara (1939).

vermek/

Altı alay, üstü kalay.
Altın adını bakır etmek.
Altına yapışsa bakır kesilmek.
Dışı kalaylı, içi alaylı.
Kalaycı osuruğu gibi araya gitmek.
Tamtakır kuru bakır.
Yer demir, gök bakır.

3 — Atasözlerinde bakır kaplar:

Aş taşınca kepçeye baha olmaz.

Ben derim bayram haftası, o anlar mangal tahtası.

Dibi görünmeyen tastan su içme.

El terazi, göz mizan.

Erine göre bağla başını, tencerene göre pişir aşını.

Herkesin tenceresi kapalı kaynar.

Kaynayan kazan kapak tutmaz.

Kazan kazana kara demiş, tavanın da gülmeden aklı gitmiş.

Kazan kazana kara demiş, tencere kalkmış oynamış.

Kazan kazana kara demiş, diğân sekme oyun oynamış.

Kazan kazan kazana, ver artığın kazmaya.

Kazan kazan, kazanın dibi delik.

Kazan kazan ver kazana.

Kazan kazan ver kazancıya.

Kazan taşar, ögeğini/kenarını/yakar.

Kazan taşar, sır taşmaz.

Kazana yakın olma karası bulaşır.

Kazanda olan kepçede çıkar.

Kazanda kaynayanı içindeki kepçe bilir.

Kazan kaynar, maymun oynar.

Kazanan kazan kaynatır, kazanmayan bıyık oynatır.

Kazanmayınca kazan kaynamaz.

Kazan satılmayınca Ramazan tutulmaz.

Kazanı teştî satarsan Ramazanın rızkı bol olur.

Komşu kızı almak, kalaylı kaptan /tastan/ su içmeye benzer.

Köylünün kahve cezvesi karaca, amma sürece.

Maşa varken elini ateşe sokma.

Tencere demiş dibim altın, kepçe demiş ben senin içindeyim.

Tencere dibin kara, seninki benden kara.

Tencere kapağını bulamayınca kaynamaz.

Tenceresi kaynarken, rüzgârı oynarken.

Tencere tava, herkeste bir hava.

Tencere yuvarlanmış, kapağını bulmuş.

Terazi dili iki tarafa ağır.

Terazi kıldan ağır.

Terazi tartıyla, her şey vaktiyle.

Terazi var tartı var, herşeyin bir vakti var.

Terazinin ayarı yine terazidir.

Teraziyi uz tutmayan sonunda ağlar.

4 — Deyimlerde bakır kaplar:

El kazanı ile aş kaynatmak.

Eli maşalı.

Eski hamam eski tas.

Fukara keşkülü gibi.

Hasta, çorbası tasta.

İstanbul kazan, ben kepçe /Başka şehir adları/ da kullanılır/

Kaz getir kazan dolusu.

Kazan kaldırmak.

Kazan karası.

Kazan koymak.

Kazan kulpu gibi kaş.

Kazanda pişirip kapağında yemek.

Kazanı kapalı olmak /kalmak/

Kazanı kapalı kaynamak.

Kazanlığa kapatmak.

Mangalda kül bırakmamak.

Maşası olmak /birinin/

Tası okumak.

Tası tarağı toplamak.

Tencerede pişirip kapağında yemek.

Teraziye vurmak.

BİBLİYOGRAFYA:

AKSOY, Ömer Asım: Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, III cilt, TDK yayını, Ankara, 1971, 1978, 1977.

EYÜBOĞLU, E. Kemal: Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler, II cilt, İstanbul, 1973, 1975.

GÖLPINARLI, Abdülbâki: Tasavvuf tan Dillimize Geçen Deyimler ve Atasözleri, İstanbul, 1977.

PAKALIN, M. Zeki: Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, III cilt, Millî Eğ. Bak. yayını, İstanbul, 1946-1956.

T.D.K.: Bölge Ağızlarında Atasözleri ve Deyimler, II cilt, TDK yayını, Ankara, 1969, 1971.

Ohrid'li Halk Ozanı :

ÂŞIK HÜSEYİN'DEN İHSAN HİNÇER'E

Yazan : Bora HİNÇER

2-8 Temmuz 1979 tarihleri arasında yapılan Ohrid Balkan Halk Şarkıları ve Halk Oyunları Festivali, Koordinasyon Komitesi Türkiye Üyesi olarak Yugoslavya'ya giderken, daha önce birkaç kez bu görevle Ohrid'ye gitmiş olan babam İhsan Hınçer, görmem gereken birkaç kişinin adını vermiş ve «Hüseyin Muharrem Usta'yı da mutlaka bul ve konuş» demişti.

Ohrid (Ohri okunuyor)'ye indikten birkaç saat sonra ise öğretmen Vedat Hasan ve Hüseyin Muharrem Usta beni buldular. Bir hafta süreyle misafirperverliğin ve dostluğun en güzel örneklerini gösterdiler. Onlarla ve Ohrid'deki diğer Türk soydaşlarımızla geçirdiğim günleri ömrüm oldukça hatırlayacağım.

Âşık Hüseyin, 1910 yılında Ohrid'de doğmuş. İlköğrenimini türkçe görmüş. Orta öğrenimini ise türkçe ve sırpça yapmış. Türkçe, makedonca, sırpça ve arnavutça biliyor. Eskitürkçeyi de yazıp okuyabiliyor.

Hüseyin Muharrem Usta'nın asıl mesleği berberlik. Bu işi halen sürdürüyor. Anadolu da olduğu gibi, berberliğin gereği olarak aynı zamanda sünnetçi de. Bugün Ohrid ve bölgede yaşıyan binlerce müslümanı o sünnet etmiş.

Çok güzel cümbüş ve ud çalan Âşık Hüseyin aynı zamanda «Ohrid Eski Kasaba ve Köy Türk Halk Şarkıları Birliği» şefi. Öğretmen Vedat Hasan'ın çabaları ile faaliyetini sürdüren «Kardeşlik - Birlik Türk Kültür Derneği»nin bir dalı olan bu Birlik'de Türk gençleri, Türk Halk Şarkıları ve Türk Halk Oyunları öğreniyor ve yerel festivallere katılıyor.

Hüseyin Usta, akşamları berber dükkanını kapayınca ya derneğe, ya da Ohrid Çarşısı'nın sonundaki asırlık çınar ağacının karşısındaki kahveye gidiyor. Tam bir Türk Kahvehanesi olan burada sohbetle doyum olmuyor.

En büyük arzusu hiç görmediği Türkiye'yi ve İstanbul'u bir kez görmek olan Hüseyin Muharrem Usta'nın bu arzusunun gerçekleşmesini diliyor ve çok sevdiği rahmetli Babamız için gönderdiği başsağlığı mesajı ile mısralara döktüğü duygularını aşağıya alıyorum:

«Muhterem Bora Hınçer Beye,

Merhum pederiniz İhsan Hınçer Bey'in vu-

Âşık Hüseyin ve Bora Hınçer Ohrid'de.

ku vefatı, Ohrid eşrafını ve beni arkadaşlarımla beraber matem içine bıraktı. Bu vesile ile cümlemiz cümlenize başsağlığı diler, bakide kalanlara sabır ve uzun hayırlı ömürler temenni ile Merhumun sayısız hatıra ve eserleri önünde tazim ve saygılarla eğiliriz.

Ohrid'liler ve Âşık Hüseyin»

«Merhum Hınçer Bey'e bir hitab :

Ah edip efgane düştü
Konya bülbülü kafesten uçtu
Ohrid eşrafı genci mateme düştü
Yaralı kalbim hüznülere düştü

Ruhunla senin hasbuhal etsem
İlimin sırrını izinle bulsam
Mezarın taşına boynumu büksem
Siyah toprağınla gözyaşım silsem
Takdiri tedbirle Lokman'ı bulsam
Can kurban edip Melekül Mevti bulsam

Hüzünle doldu dünyamız
İnle ud'um dertlerimi sen sustur.

Âşık Hüseyin Usta»

Yazan : Doç. Dr. Saim SAKAOĞLU

Evvelce neşrettiğimiz birinci yazımızda Kul Gazi'nin hayat hikâyesiyle şiirlerinden bazı örneklerle yer vermiştik (*). Bu yazımızda da âşık kımızı diğer bazı yönleri ve yakın çevresiyle birlikte tanıyacak, yine şiirlerinden bazı örnekler vereceğiz.

Kul Gazi, ikisi kız, beşi erkek 7 kardeşin en büyüğüdür. Erkek kardeşlerinden ikisi öğretmen, ikisi de memurdur. Kız kardeşleri ev kadınıdır. İkinci erkek kardeşi Cafer saz çalmasını bilmektedir. Ankara Radyosu'nun açtığı bir imtihanı kazanmasına rağmen ailesi onu göndermemiştir. O ayrıca türkü de söylemektedir.

En küçük kardeşleri olan Ayhan şiir yazmaktadır. Ancak onun irticalî yoktur, şiirlerini serbest vezne göre yazmaktadır. Kısacası Ayhan bir kalem şairidir. Diğer kardeşlerinin şiirle, sazla, türküyü, dinleyici olmaktan öte bir münasebetleri yoktur.

Babası Ömer ne şiir söyler, ne de saz çalmış. Annesi Fidan'ın şiir söylediğini ilk yazımızda belirtmiştik. Okur-yazarlığı olmayan Fidan sadece şiir söylemekle kalmayıp erkek âşıklarla da atıştır. Tuzlalı şair Şevki Esen ile Fidan'ın atıştırdıkları, Fidan'ın Şevki'ye şiirler söylediği oğlu Gazi tarafından nakledilmiştir.

Gazi'den iki yaş küçük olan amcasının oğlu Hıdır da şiir söylemektedir. Yakın akrabalar arasında saz ile, söz ile dost olan başka kimse yoktur.

Babasının dedesi dervişmiş. Annesinin babası Sarı Ahmet Kayseri'de medrese tahsili yapmış, okur-yazar bir zatmış. Mo'la diye de bilinen Sarı Ahmet Birinci Cihan Savaşı'nda şehit düşmüştür.

Kul Gazi'nin ustası yoktur. O, Yunus Emre, Karacaoğlan, Ruhsatı, Sümmâni ve Emrah gibi şairleri okumuş, şiiri onlarla sevmiştir. Evvelce pek az şiiri ezberleyebilen Gazi şimdi pek çok şiiri bir çırpıda okuyabilmektedir. Bu şiirler arasında bilhassa Ruhsatı'nın dinî konulu şiirlerini sayabiliriz. Onun hafızasındaki şiirler arasında Yunus Emre ve Karacaoğlan'a ait olanların da mühim bir yeri vardır.

Kul Gazi lise birde okurken tahsilini yarıda bırakmıştır. Ancak O'nun daha sonraki yıllarda pek çok kitabı okuduğunu biliyoruz. Talebelik

yıllarında pek rağbette olan polis romanlarının yanında Kerime Nadir'in *Hıçkırık*, Esat Mahmut Karakurt'un *Allahısarmaladık*, Reşat Nuri Güntekin'in *Çalkuşu* gibi eserlerini okumuştur. O, bu arada dinî mahiyetteki pek çok kitabı da okumaktan geri kalmamıştır. İmam Gazâlî'nin eserlerini, İmam Rabbânî'nin *Mektûbât*'ını, çeşitli tefsir kitaplarını bu arada sayabiliriz.

Kerem ile Aslı, Emrah ile Selvihan, Tahir ile Zühre, Arzu ile Kamber, Ferhad ile Şirin, Asuman ile Zeycan, Âşık Garib gibi halk hikâyelerini çokca dinleyen Kul Gazi, şiirlerinde bunlardan bazılarını sık sık dile getirmiştir. O, bunlara ek olarak bir halk hikâyesi haline getirilen Leylâ ile Mecnûn'da şiirlerinde sık sık zikretmektedir. Bu hikâyeye kahramanları umumiyetle benzetme yoluyla Gazi'nin şiirlerinde yer almaktadırlar.

Hep beni Mecnûn eyledin,
Anlamadı beni Leylâ'm.

.....

Aslı'nın sonu nasıldı?

.....

Yalnız Garib'i şan ile,
Yaşattı Senem can ile,

.....

(Aşk Nasılmış Görsün Mevlâ'm)

O, sazı omuzunda bir âşık olmadığı için ancak kendi bölgesine gelen âşıklarla tanışmıştır. Veysel, 1938'ten sonra köylerine geldiği zamanlar dedesinin evinde kalmış. Kul Gazi, Veysel'i daha sonraki yıllarda, talebe olarak bulunduğu Kayseri Lisesi'ne konser vermek üzere geldiğinde bir defa daha tanıyacaktır. Veysel O'na birlikte gezmelerini teklif edecektir. Ancak Gazi okumak istediğinden bu teklifi reddetmek zorunda kalmıştır.

Baharözlü Feryâdi (asıl adı Mustafa) ile de aynı yıllarda ilk defa karşılaşır. Bölge âşıklarından Seyit Türk ile Davut Sularî ve Yaşar Reyhanî ile de köylerine geldiği yıllarda görüşür. Âşık Şevki Esen Tuzla köyünden olduğu için âşıkımızla sık sık görüşmüştür. Gazi bu ara-

(*) Birinci yazımız için bkz. Türk Folklor Araştırmaları, c. 18, nr. 356, Mart 1979, s. 8597-8599.

da Sivaslı âşıklardan Sefil Selimî, Delikkayalı Âşık Ahmet, Karasarlı Âşık Seyit ile de 1960 lardan sonra tanışmıştır. Murat Çobanoğlu ile Şeref Taşlıova'yı ise, 1961—64 yılları arasında çalıştığı Başgedikler istasyonunun yakınındaki Kuyucuk köyüne geldikleri zaman tanır. Ancak Kul Gazi bu âşıkların çoğuna kendisinin de şiir söylediğini açıklamaz, adeta gözler.

Görüldüğü üzere O, gerek dar çevresinde, gerek yurt dışında tanınan pek çok âşıkla tanışmış, onları meclislerinde bulunmuştur. Kul Gazi yakın zamana kadar hiç bir büyük toplantıya katılmamıştı. 18—19 Mart 1979 tarihlerinde Erzurum'da, Atatürk Üniversitesi tarafından tertip edilen 1. An'anevi Âşıklar Şenliği'ne davet edilmiş ve şiir okuma, en iyi şiir ve muamma dallarına katılmıştır. Bunlardan şiir okuma dalında dereceye giren Kul Gazi, böylece ilk defa dinleyici karşısına çıkmış olur.

Onun şiirleri henüz kitap haline getirilmemiştir. Yakında böyle bir çalışmamız olacaktır. Kul Gazi de, diğer âşıklarımız gibi, şiirlerinin kitap halinde toplanmasını son derece arzu etmektedir. O daha ortaokul sıralarında iken (İzmir) okulun gazetesinde ilk şiiri neşredilmiştir. Son zamanlarda Hergün (İstanbul) ve Hürsöz (Erzurum) gibi gazetelerde şiirlerine yer verilmiştir.

Kul Gazi, nasıl âşık olduğunu şöyle anlatmaktadır. «Âşıklığım, Peygamber Efendimiz Hazretti Muhammed'i rüyamda görmemle başladı. Bir gece âlemi mânâda elini öptüm, ağladım. Mübarekler «Bu yolda ağlamak yok, ağlamayacaksın!» dediler. Yine bir gün rüyamda Kayseri'nin At Pazarı'nda Katiroğlu Camii'nde oluyorum. Oranın hocası «Geldin mi oğlum?» dedi. Camekânî bir dolaptaki sarı renkli su dolu şişelerden iki tanesini alarak «Şunu iç, şunu da kokla!» dedi. Ben de aynısını yaptım. Bana bir çok nasihatler etti. Bazı durumlarımı tenkit etti. Sözlerini tuttum, çok fayda gördüm. O gün bu gün içimde bir his doğdu. Zaten köyümüzdeki Kâdirî tarikatının dervişlerinin ettikleri yanık ilahileri de etkilemekte idi. İşte böylece şiire başlamış oldum.»

O, şiir yazmasını da şöyle açıklamaktadır: «Hiç bir zaman «Şu ayakta şiir yazayım» demem. Bir sızı gelir, hemen yazıveririm. Yazdıklarım arasında düzeltilecek olanlar varsa onları düzeltirim. Bunlar, daha ziyade şiirin 8 ve 11 heceli olmasına göre 7 ve 10 gibi eksik, 9 ve 12, 13 gibi fazla heceli mısralarımda görülür. Kafiyede

tekrara düşmüşsem bunları da bu arada yenileriyle değiştiririm. Şiir yazarken tabiatın içinde olmak isterim. Bir tepeden bir manzarayı seyretmek, yeşillikler arasında oymak, çobanlarla arkadaşlık etmek beni yazmaya, duygulandırmaya sevkeder. Başka zamanlarda da yazabilirim. Ama bu bahsettiğim zaman ve yerler benim en çok hislendiğim zaman ve yerlerdir.»

Kul Gazi âşıklarla, âşıklık an'anesiyle ilgili olarak görüşlerini soranlara şu cevabı vermiştir: «Halk şiiri, bir milletin özünden gelen, acılarını, özelemlerini, sevinçlerini, kahramanlıklarını dile getiren; bize güzeli, iyiyi, öz benliğimizi bildiren, nazım şeklinde yazılan veya söylenen bir yazı şeklindedir. Halk şiiri bir halk verimi olduğu gibi bir dünya verimi sayıldığından, bize faydalı olmalı, yapmacık süsten, gösterişten uzak olup hakikati bildirmelidir. Taşlama ve tenkitlerde yıkıcı değil yapıcı, birleştirici ve öğretici olmalıdır.»

«Şiirler halka yön vermeli, onun örf ve âdetlerine saygı göstermeli ve bu kaideye bağlı kalmalıdır. Şiirin etkileme gücü sonsuzdur. Şairleri susan halk kitlelerinde istediğimiz gelişmeyi göremeyiz. Şairleri susturmamalıyız. Onlar, içinde bulunduğumuz zamanı sevdiren ve geleceği sezdirirler.»

«Şiirlerde herkesin anlayacağı bir lisan kullanılmalıdır. Çünkü şiir, dilin ve insanın özüdür.»

«Halk şairi öncelikle ne yapmak istediğini ve ne yapmakta olduğunu bilmeli, hayatı duyarak yaşamalı ki verimli olsun. Bir şair, şiirlerini hakikat dışı veya az bir zümreye hitap eder şekilde yazmamalı, halka dönük, Hakk'a dönük olmalı, kişisel duygularını anlatmaktan ileriye gitmelidir. İnsanları, mahiukatı, yaşadığımız dünyayı ve tabiatı bize sevdirmelidir. Bu şekilde hareket eden bir halk şairi, bir milletin şairi olmaktan çıkarak insanlığa mal olur. Zamanında ve gelecekte saygı duyar. Herkes tarafından sevilir.»

«Âşıkın yeri halkın kalbidir. Âşık kendisini sevdirmeli, insanların güvenini kazanmalıdır. Ahlaklı güzel olmalı, kötü alışkanlıkları olmamalıdır. Yaşayışıyla örnek olup insanlığa yakışır şekilde hareket etmelidir.»

«Mühim konulardan biri de şudur: Halk şairlerinin bir çoğu imkânsızlık yüzünden tanınamışlardır. Ellerinden tutacak bir kişi de çok zaman çıkmamıştır. Köy köşelerinde kaybolup gitmişlerdir. Âşıkların bir derneği, bir federasyonu yoktur.»

Âşıkımızın, şiire başlaması, şairlerle tanışması, şiir yazmasını sağlayan vasat ve âşıklık an'anesiyle ilgili görüşlerini öğrendikten sonra bazı hususları şöyle sıralayabiliriz: O, bazı halk hikâyelerinde gördüğümüz, âşıklarımızın hayat hikâyelerini okurken öğrendiğimiz gibi muhayyel bir sevgiliye âşık değildir. Onun, halen hayatta olan bir sevdiği vardır. Şiirlerinde hep onun havası, onun kokusu hissedilir. O, Gazi'nin Sarı Çiçek'idir. Şöyle diyor Sarı Çiçek için bir şiirinde:

.....
Gönlüm sizden Sarı Kız'a vurgundur,
Yine lâf atıyor, diye dargındır,
Görüyorum ki Sarı Çiçek yorgundur,
Şenlendirin O'nu, gönlün alınız.

.....
(Ne Güzel Yakışmış, Biraz Kalınız)

Kul Gazi kendi halinde, içine kapanık, sakın mizaçlı bir kişidir. Kalabalıktan hoşlanmaz. Mısralarında bu hallerini sık sık görürüz. Çok gezmesene rağmen dostu azdır. Son zamanlarda tanıştığı Erzurumlu Âşık Ali Rahmani ile mektuplarla, şiirlerle devam eden bir dostluğu olmuştur.

Yazımızın bu son bölümünü O'nun son şiirlerinden bazılarıyla bitiriyoruz. Gazi'yi, ileride çıkarılacak olan bir kitapta daha yakından ve daha fazla şiiriyle tanıyacağımızı ümit ediyoruz.

SEVGİLİDEN AYRILIŞ

Gönlüm dostundan ayrıldı,
Gözlerim doldu, boşaldı,
Etim kemikten sıyrıldı,
Sandım, vücut bir hoş oldu.
Dönüp dönüp geri baktım,
Kalbimi orda bıraktım,
Ayrılık vedasın çektim,
O anda yazım kış oldu.

Gözüm bir daha görür mü?
Mevlâ'm fırsandı verir mi?
Gurbette gönül durur mu?
Hasreti kor ataş odu.

Yâr, sevdan kalbe oturdu,
Gör, başıma ne getirdi,
GAZİ aklını yitirdi,
Bu dert herşeye baş oldu.

AKROSTİŞ

H ercayilerin elinden,
A ktı gözyaşım, silmedin.
T utuşturdu bir gülüşün,
İ çimi yaktı bilmedin.

C anım, gayri gel dön bana,
E zadır hasretin cana,
M eyleder diye yârâna,
N açar bekledim, gelmedin.

O ldu gülüstan ruh çölü,
L âkin sensiz yaşar ölü,
U ğratıp da bize yolu,
R akibin kalbin delmedin.

A şkın girdabına daldım,
N azenin çiçeğim, soldum,
L ütfeyle ilâca geldim,
A çtım yarımı, çalmadın.

B ütün zevki gönül tadar,
E tkilemez senin kadar,
N ice yıl KUL feryat eder,
İ ştir bile olmadın

OKUYALIM, OKUTALIM

İlim gibi servet yoktur,
Okuyalım, okutalım.
'Okul' emrin veren Hak'tır,
Okuyalım, okutalım.

Beşikten mezara kadar
'Okuyun!' dedi Peygamber,
'Ümmetiyim' dersene eğer,
Okuyalım, okutalım.

Yarın huzuru cezada,
Koymaz bizleri ezada,
Yedi kat yerde, fezada,
Okuyalım, okutalım.

İlim seni koymaz darda,
Şifa olur her bir derde,
Aklınız var ise serde,
Okuyalım, okutalım.

Boştur cahilin tezleri,
Geçersizdir hep sözleri,
Mutlak okutun kızları,
Okuyalım, okutalım.

İlmi sevmek esaletten,
Öğrenmekse kemaletten,
Fitne kopar cehaletten,
Okuyalım, okutalım.

Öğretmeni, hocaları,
Sevelim iyiceleri,
Aydınlatır geceleri,
Okuyalım, okutalım.

Hoş geçer KUL günün, ayın,
İlimden alırsan payın,
Neşesine bak yuvayın
Okuyalım, okutalım.

POSOF'TA ÖLÜM ADETLERİ

Derleyen : Gülali AYDINOĞLU

kefenlik alırlar.

MERTEK: Ekseriye marangoz olan kişiler tahtalardan ve kalaslardan 9 tane ölünün üzerine örtülecek mertek ile baş ve ayak tahtalarını yaparak hazırlarlar.

TENEŞİR VE ÖLÜNÜN YIKANMASI: Ölünün üzerine konularak yıkandığı tahtaya teneşir denir. Teneşir halkın ortak malıdır ve ekseriye cami avlularında saklanır. Ölü önce evdeki RAHAT YATAĞINDAN teneşire konularak ölünün yıkanacağı yere getirilir. Ölü, kimsenin görme-yeyeceği yerde yıkanacağından, münasip bir yere kilimlerden paravana yapılır ve orada yıkanır. Erkek ölüyü imam ve hocalar, kadın ölüleri ise «HOCA NİNE» dedikleri okumuş kadınlar yıkarlar.

Teneşirde bulunan ölü kıbleye (2) doğru yatırılır. Ölü yıkayıcı kollarını sıvar, eline sabun ile lif alır. Bir kişi de su döker. Ölü sahibine sorulur «Sağlığında sıcak su ile mi yıkanırdı, yoksa soğuk su ile mi». Hangi çeşit su ile yıkanıyorsa o çeşit su ile yıkanır. Önce ölüye gusül abdesti aldırılır. Sonra her tarafı temizce yıkanır. Yıkarken ağzına ve kulaklarına su kaçmamasına özen gösterilir. Ayrıca yıkayıcı sır saklayıcı olmalı ve ayıp olan bazı hususları kimseye ifşa etmemelidir.

Yıkama işi bittikten sonra, iyice kurulanır. Kefen bezi yere serilir. Üzerine zembem suyu (3), gülsuyu ve güzel kokulu şeyler serpilir. Bu bezin üzerine başka bir bez daha serilir, ona da kokular serpilir. Ölü bu bezin üzerine yatırılır. Önce sağ, sonra sol tarafı katlanarak vücut kapatılır. Açılmasını diye belden bez bir kuşakla bağlanır. Ayakları ile baş kısmı da bağlanır. Göğsüne «Vasiyetname» ve «Kelime-i Şehadet» yazılarak konulur. Kefene sarılmadan önce ölüyü yalnız yüzünü olmak üzere, tüm yakınları göreyerek helallaşır.

TABUT: Kefenleme işi bittikten sonra, bir cecim (4) veya kilimle ölü tabuta konulur. Tabut, ölünün içine konularak mezara kadar taşınan tahtadan yapılmış bir cenaze aracıdır. Tabutla cenaze, cenaze namazı kılınmak üzere muşalla taşına götürülerek konulur.

MEZAR KAZMA: Ölünün yıkanma ve kefenlenme işi bittikten sonra, ölü gömülmeğe hazırlanmış olur. Bu arada birkaç genç, ölünün boy

Ölüm, ruhun vücuttan ayrılması ile, insanın cansız bir ceset halini alması olayına denir. (öresel bir tanımla, insanın bu fani dünyadan «Öbür dünya» diye tanımlanan ebedi hayata inkaline ölüm diyoruz.

ÖLÜME DAİR İNANIŞLAR

Bir evden ölü çıkacağına, birçok hayvanların hareketleri ve seslerine göre inanılır.

Bubu kuşu (1): Hangi evin damına konup öterse, o evden ölü çıkacağına inanılır.

Karga: Evin damına, yahut kapının önündeki ağaca konup kanat çıparak acele acele öterse, ölü çıkacağına inanılır.

Horoz ve tavuklar: Geceleri vakitsiz ötüşüp bağırsırlarsa, evden ölü çıkacağına inanılır.

Köpek: Gece veya gündüz köpek gereksiz yere ulursa, ölü çıkacağına inanılır.

Ahırdaki hayvanlar: Geceleri ahırda hayvanlar böğürürlerse, evden ölü çıkacağına inanılır.

ÖLÜM ÖNCESİ ADETLERİ:

Öleceği anlaşılan hastanın önce yatağı temizlenir, tırnakları kesilir, erkek ise traş yapılır.

RAHAT YATAĞI: Ölen kimsenin üzerindeki tüm giysiler çıkarılır. Evin ortasına ya yatak veya kilim sarılır ve üzerine ölü yatırılır ki buna «Rahat yatağı» denir. Çenesi bir tülbentle bağlanır. Gözleri ovularak kapatılır.

Gözleri açık olan ölünün, ya görmek istediği kimse var, yahut gözü arkada kaldığına inanılır.

Ölüm haberini tüm komşulara önce «SALA» verilerek salık verilir. Sonra uzaktaki dost, akraba ve yakınlarına adam gönderilerek, telgraf çekilerek, telefon edilerek salık verilmiş ve cenazeye gelmeleri duyurulmuş olur.

Cenaze gömülene dek başucunda devamlı Kur'an okunur ve günahlarının affı için Tanrıya dua edilir.

ÖLÜ GÖMÜLMEDEN ÖNCE YAPILAN İŞLER: Ölü gömülmeden önce dışarıda ateş yakılır, üzerine kazanlar konularak ölünün yıkanacağı sular ısıtılır. Ateşi yakan, suları taşıyanlar ekseriye yoksul kimseler olur. Soncası onlara emeklerini helal ettirmek için para verilir.

KEFEN: Ölüye sarılacak bez veya hasseye kefen denir. Kefen ekseriye büyüklere 9 metredir. Bazı zengin kişiler bez veya basmadan başka daha kıymetli münasip dokumalardan da

ölçüsünü alarak mezar kazmağa giderler. Mezarı genellikle yakınlarının yanında kazarlar. Posof'ta belli mezar kazıcılar olmayıp bu işi ölünün yakınlarından kimselerle yoksul kimseler yaparlar. Soncası, mezar kazıcılara para verilir.

DEVİR: Ölen kimsenin sağlığında tutamadığı oruçları, kılamadığı namazları için yoksullara verilmesi gereken para işlemine devir denir.

Devire, ölenin malî gücüne göre 5 veya 10 kişi oturur. Devire oturan kişiler genellikle yoksul kişiler olması gerekirse de, bazen bu işi her zaman aynı kimseler (malî güçleri iyi olduğu halde) ile imamlar da yapar? Önce halka şeklinde oturulur. Erkek ise 12 yaş, kadın ise 9 yaşı düşülerek kalan yaşa göre hesaplanan para bir kese içinde, ölenin yakınlarından biri tarafından devire oturan birinin eline verilir. Kese içinde parayı alan «Aldım kabul ettim» diyerek parayı elden ele dolaştırırlar. Bu işlem ölenin borcu bitinceye dek dolandırılır. Böylelikle ölü aklanmış olur. Yani, günahlarından arındırılmış olur. Elden ele dolaştırılan para devir sonunda devire oturanlara dağıtılır, eşit olarak.

CENAZE NAMAZI: Ölü için kılınan namaza, CENAZE NAMAZI denir. Cenaze tabutun içinde, baş tarafı batıya, ayakları doğuya ve göğsü kibleye gelmek üzere musalla taşına (5) konulur. Tabutun üzerinde cenazenin cinsini, yaşını ve durumunu belli edecek bir örtü olur. Örneğin, kadınsa, yazma örtülür. Cenaze namazı kılacaklar önceden abdest alırlar. Ayakta, imam önde olmak üzere saf başlıklar (6). Cenaze erkekse «Er kişi niyetine», kadınsa «Hatun kişi niyetine» diyerek «ALLAHU EKBER» der ve el bağlanır. Sübhaneke, cellasenaüke de dahil tüm olarak okunur. İkinci tekbir alınıp ve eller çözülmez, baş hafif yukarı kaldırılır, ALLAHÜMME SALLİ, ALLAHÜMME BARİKE okunur. Üçüncü tekbirde yine eller bozulmaz, ölüye ve tüm müslümanlara dua edilir. Dördüncü tekbiri aldıktan sonra hiçbir şey okunmaz, selam verilir, selam verilirken önce sağ el, sonra sol el bırakılır. İmam cemaata doğru dönerek «Ey cemaat, bu ölüyü nasıl tanırsınız?» cemaat hep birlikte «İyi biliriz» derler. İmam «Hakkınızı helal ediyor musunuz?» «Ediyoruz, helal olsun, Allah Rahmet etsin» diyerek cenaze namazı kılınmış olur. Cenaze namazı kılındıktan sonra tabut omuzlar üzerine alınarak mezarlığa götürülür.

Çocuklar da mertekleri, baş ve ayak tahtalarını su ve ot alarak mezarlığa götürürler.

CENAZENİN GÖMÜLMESİ: Ölünün en cananından kimsesi mezara iner. Yukarıdan ölüyü tutar. Allahın Rahmet etsin. Allah yattığı yerde utandırmasın. Mekanı (7) Cennet olsun. Geriye kalarak mezara indirirler. Mezarda ölü yarı sağa yarı sola yatırılır. Baş tarafı batıya, ayakları doğuya olmak üzere göğüs yarı kibleye çevrilerek mezara konulur. Üzerine 9 mertek örtülür. Merteklerin aralarına içeriye toprak dolmaması için ot tepilir, mezara «Şeytan girmesin diye» acele acele toprak dökülür. Baş ve ayak taraflarına tahtaları dikilir. Baştahtasına ölünün kimliğini belli edecek şekilde, adı ve soyadı, doğum tarihi ve batabatı yazılır. Toprağın etrafına taştan duvar örülür. Üzerine su dökülür. Su dökme işi Araplardan gelen bir gelenektir. Arabistan'da mezar üzerindeki kumu rüzgâr kaldırmamasın ve toprak otursun diye su dökerlermiş. Mezar üzerine su dökmek geleneği araplardan gelmiştir.

Ölü gömülme işi bittikten sonra mezarın başında hocalar Kur'an okurlar. Duada sırasıyla Yasin, Tabereka sureleri, İhlas Kulezubirabbül felaki, Kulezubirabbilnasi ve Fatıha sureleri okunur. Sonrası dua edilir ve cemaat de duaya katılır. Duadan sonra cemaat mezarlıktan ayrılır. Hoca mezarın başında kalarak ölüye DİNİ TELKİN'de bulunur.

TELKİN: Ölünün o anda, sorgu meleklerinin gelerek sorguya çekmeleri anında, sorularına kolay ve olumlu yanıt vermeleri için imam tarafından söylenen sözlerle tekin denir. Telkin bir bakıma ölüye anımsama için Hoca tarafından yapılan etkidir. Telkin şöyle verilir, Hoca, halk mezarın başından ayrılmasından sonra mezarın sağ tarafında ayakta durur. Ölünün anne adı ile kendi adı ile ölüye hitap eder. Ölünün annesinin adı Emine ve kendi adı Ali ise «Ya Emine oğlu Ali, Rabbin kimdir. Nebin kimdir? Rabbin Allah, Nebin Muhammed Mustafa, Dinin İslâm, kitabın Kur'andır. Muhammed Allahın elçisidir. Cennet hakıdır. Cehennem de hakıdır. Öldükten sonra yeniden dirilme vardır. Hatırla ki, Tanrın Allah, dinin islâm, peygamberin Muhammed, önderin Kur'an, Kiblen Kâbe'dir. Ya Rabbi, onu yalnız bırakma, sen mülk verenlerin en iyisisin».

Böylelikle ölü gömme işlemi sona ermiş olur. Ölü sahibi, mezarlıktan dönerken cenaze namazına katılan cemaata çocuklara, Hocaya, mezar kazanlara birer fitre tutarında para da-

tır. Topluca ölü evine gidilerek aile yakınlarına BAŞSAĞLIĞI verilir. Başsağlığında «Allahın Rahmet etsin. Allah yattığı yerde utandırmasın. Mekanı (7) Cennet olsun. Geriye kalarak mezara indirirler. Mezarda ölü yarı sağa yarı sola yatırılır. Baş tarafı batıya, ayakları doğuya olmak üzere göğüs yarı kibleye çevrilerek mezara konulur. Üzerine 9 mertek örtülür. Merteklerin aralarına içeriye toprak dolmaması için ot tepilir, mezara «Şeytan girmesin diye» acele acele toprak dökülür. Baş ve ayak taraflarına tahtaları dikilir. Baştahtasına ölünün kimliğini belli edecek şekilde, adı ve soyadı, doğum tarihi ve batabatı yazılır. Toprağın etrafına taştan duvar örülür. Üzerine su dökülür. Su dökme işi Araplardan gelen bir gelenektir. Arabistan'da mezar üzerindeki kumu rüzgâr kaldırmamasın ve toprak otursun diye su dökerlermiş. Mezar üzerine su dökmek geleneği araplardan gelmiştir.

ÖLÜ EVİNE YEMEK GÖTÜRME: Akşamdan itibaren komşular ölü evine yemek götürürler. Yemek götürme işi haftalarca sürer. Ayrıca ölü evinin yakın komşusu, ölü evinde gece gündüz birkaç gün kalarak acılarını paylaşırlar. Burada şunu belirtiyim ki, çocuk ile delilere fazla Kur'an okuyup dua edilmez, «Onların günahları yoktur» diye... Başka yörelerde olduğu gibi, ölüsü olan kişiler özel giysi (siyah) giyinmeyip normal giyimine devam ederler.

MEZARDA ATEŞ YAKMA: Ölünün mezarı karmasının diye. Çünkü, yabani hayvanlar ateş karmalarının nedeni, geceleri ölüyü Kurt, Çabal, Ayı, Tilki ve Domuz gibi yabani hayvanlar karmasının diye. Çünkü, yabani hayvanlar Ateşten korkar ve ateşe yaklaşmazlar Bu geleneğin Ortaasyadan geldiğini söyleyenler de vardır. Ayrıca mezarların üzerine ağaçtan örülür. «ÇETEN» dedikleri sepetleri de örterler.

KAZMA KOKUSU YEMEĞİ: Belli bir tarihte yapılır. Genellikle ölünün gömüldüğü ilk hafta içinde yapılır. Kazma kokusu yemeğine, mezar kazıcıları, su taşıyıcıları, cenaze yıkayıcıları, cenaze namazını kıldırın hoca, kuran okuyanlar ve ölünün yakınları çağırılır. Kazma kokusu yemeğinin verilmesi nedeni, mezarda ölü kazma işini duyup azap çekmesin diye verilir. Ölünün sağlığında sevdiği yemekler ile çeşitli güzellik kokulu yemekler yapılır, yedirilir. Kalan yemekler köydeki yoksullara ve hastalara dağıtılır. Yemeğin sonunda Kur'an okunur ve ölüye dua edilir. Ayrıca yukarıda saydığımız su taşıyıcıları, yıkayıcıları, mezar kazıcıları, cenaze namazını kıldırın ve Kur'an okuyup dua ettiğin hoca ve imamlara para verilerek hakları telal ettirilir.

KIRKINCI GECE YEMEĞİ: Ölünün kırkinci gününe rastlayan gece, hatim indirilir, Kur'an okunur, dua edilir ve yemek verilir. Helva yapılarak yoksullara ve komşulara dağıtılır.

ELLİ İKİNCİ GECE YEMEĞİ: Ölünün gömüldüğünün 52. gecesinde yine yemek verilir. Bu yemeğe «CANAŞ» (8) da denir. Ölünün 52.

gecesi, etinin kemiklerinden ayrılmaya başladığı gecedir. O gün tüm komşular, yakınları çağırılır, Mevlüt okunur, Kur'an okunur, bol bol dua edilir, yemek yedirilir ki, ölünün etleri kemiklerinden kolayca, eza, cefa görmeden ayrılsın diye. O gün verilen yemekleri, melekler ALTIN TABAKLAR içinde ölüye gösterirler. Ölü, o yemeklerin kokusu ve tabakların güzelliğine dalarak etinin kemiklerinden ayrılışının farkına bile varamadığına inanılır.

Ayrıca her Cuma akşamları, bayram günleri evlerde Kur'an okutulup dua edildiği gibi, mezarlığa da gidilerek mezarlar ziyaret edilir, mezarın üzerine yemiş meyva ve şeker dökülür, ölünün hayrına yoksullar ve çocuklar alsın, yesin diye...

Burada bir hususu daha belirtiyim, Posof'ta belli bir yas tutma süresi olmadığı gibi, mezar da yakılmaz.

VASİYET: Ölen bir kimsenin, sağlığında iken ölümünden sonra yapılmasını istediği işteklere vasiyet denir. Ölenin vasiyeti varsa yerine getirilir. Giysileri, yoksullara dağıtılır. Kıymetli eşyaları, yakınları ve sevdikleri tarafından, anı olarak saklanmak üzere paylaşılır.

- (1) Bubu kuşu: Puhu kuşu.
- (2) Kible: Kâbenin bulunduğu yön.
- (3) Zemzem suyu: Arabistan'dan Hacıların zemzem kuyusundan getirdikleri kutsal şifalı su.
- (4) Cecim: Posof yöresi köylerinde, yünden dokunan kilim.
- (5) Musalla taşı: Ölülerin tabutla birlikte üzerine konularak namazlarının kılındığı yerdir. Kibleye doğru yapılır. Ya büyük bir taştan veya betonla yapılır. Geniş bir meydanlıkta. Çünkü, cenaze namazı kolaylıkla kılınsın diye.
- (6) Saf: Cenaze önde olmak üzere, sıra olmak.
- (7) Mekân: Ölünün yattığı yeri.
- (8) Canaş: Ölüye 52. gecede verilen ölü yemeğine denir.

Kaynak kişiler: Fetali Çoban, Binali Aydın, Binali Bilmiş, Kurban Şentürk, Ziya Polat, Meraldı Bayraktaroğlu, Gülhanım Öztürk, Gülnaz Bayraktaroğlu, Müftele Çoban, Hanife Aydın-oğlu.

Derlenen yer: Posof yöresi ve köyleri.

İÇİNDEKİLER

(YAZAR ADLARINA GÖRE)

CİLT: XIX ● SAYI: 361 - 366 ● SAYFA: 8729 - 8905

- ACAROĞLU, Türker:** Yeni Yayınlar: «1977 Uluslararası Halkbilim Araştırma Stajı», Sf. 8763 — Dostum İhsan Hınçer, 8827
- AÇIKGÖZ, Saim:** Yaşamını Adamak Dedim, Sf. 8824.
- ARISOY, Süleyman:** Ziya Gökalp'e Göre Türk Halk Kültürü, Sf. 8884.
- ATAMAN, Sadi Yaver:** Bir Direk Daha Yıkıldı, Sf. 8829.
- ATILCAN, İhsan Coşkun:** Sevgili Adaşım İhsan Hınçer, Sf. 8866.
- AYDIN, Cengiz:** Çocuk Sporunda Halk Oyunlarının Değeri, Sf. 8881.
- AYDINOĞLU, Güllali:** Orhaniye Köyünde Asker Uğurlama, Sf. 8809 — Bir Yaprak Daha Düştü, 8868 — Posof'ta Ölüm Adetleri, 8901.
- BACI, Aslı:** İhsan Hınçer'e, Sf. 8856.
- BİGALİ, Kâmil Nizam:** Değerli Bir Dostun Ardından, Sf. 8855.
- BLAŞKOVIÇ, Yusuf:** Bir Mektup, Sf. 8778.
- CIRIK, Recep:** Hacıhasan Köyü Düşün Gelenekleri, Sf. 8805.
- ÇATAK, Ali:** Gitti, Sf. 8882.
- DAĞLARCA, Fazıl Hüsnü:** Ağıt, Sf. 8813.
- DEMİRHAN, Dr. Ayşegül:** Ağız ve Diş Hastalıklarını Tedavi Yolları, Sf. 8775 — Muğla'nın Bazı Köylerinde İncelemeler, 8894.
- DIZDAROĞLU, Hikmet:** İhsan Hınçer'i Anarken, Sf. 8823.
- ELÇİN, Prof. Dr. Şükrü:** Şahinoğlu'nun Dört Şiiri, Sf. 8879.
- EMİRMAHMUDOĞLU, A. Saim:** Karacaoğlan Seleksiyonu Üzerine Bir Öneri (II), Sf. 8739.
- EREN, Naci:** Yörük Göçü (I), Sf. 8771 — (II), 8799 — (III), 8886.
- ES, Hacı Selçuk:** Konya'dan İhsan Hınçer İçin, Sf. 8853.
- EYÜBOĞLU, İsmet Zeki:** Bir İhsan Hınçer Vardı Sf. 8883.
- GÖKALP, Mehmet:** Folklorumuzun Dev Adamı Göçtü, Sf. 8857.
- GÖKYAY, Orhan Şaik:** Bir Deyimin Ardından, Sf. 8785.
- GÖZAYDIN, Dr. Nevzat:** Şifalı Sularla İlgili Folklor Malzemesi, Sf. 8794.
- GÜL, Yusuf:** Şavak'ta Halk Hekimliği, Sf. 8732.
- GÜRTUNA, Üstün:** İhsan Baba ile Ondört Yıl, Sf. 8860.
- HINÇER, Bora:** 19. Cildimize Başlarken, Sf. 8729 — İhsan Hınçer'in Yaşam Öyküsü, 8814 — Allahaismarladık, 8877 — Aşık Hüseyin'den İhsan Hınçer'e, 8897.
- HINÇER, İhsan:** Orhan Tuğsavul'u Geçen Yıl Kaybetmiştik, Sf. 8779 — Hastalık Destanı, 8830.
- HINÇER, Nursel:** Hınçer'in Dergimizde Çıkan Yazıları, Sf. 8870.
- İŞİK, Haşim Şekip:** Kâzibe'm Türküsünün Öyküsü, Sf. 8738 — Yüksek Yüksek Tepelere Ev Kurmasınlar Türküsü, 8762.
- İPEKÇİ, Abdi:** Hınçer ve Türk Halk Oyunları (I), Sf. 8862 — (II), 8890.
- KARADENİZ, Fikret:** Bir Hamsi Türküsü, Sf. 8761.
- KARPUZ, Haşim:** Akcaabat Dağ Köyleri Çocuk Oyunları, Sf. 8788.
- KAYACAN, İsa:** Yozgat Mani ve Türküleri, Sf. 8730.
- KAYAOĞLU, İ. Gündüz:** Atasözlerimizde Bakır Kaplar ve Bakırcılık, Sf. 8895.
- KAYNARDAĞ Arslan:** İyi İnsan Değerli Dost İhsan Hınçer, Sf. 8822.
- NASRATTINOĞLU, İrfan Ünver:** VI. Uluslararası Balkan Folkloru Sempozyumu, Sf. 8749 — Öksüz Kaldık, 8842.
- NEFESLİ, Nizami:** Alci'li Ozan Kasım Kazanıklıoğlu, Sf. 8753.
- NOYAN, Dr. Op. Bedri:** Şems-i Tebrizi'nin Mezarı, Sf. 8743.
- OKAY, Haşim Nezihi:** Bizi Bırakıp Nerelere Gittin, Sf. 8854.
- ONK, Nizamettin:** Goşa Ayak (Goşa Kafiyeye) Koşma, Sf. 8803.
- OY, Aydın:** Dede Korkut Sırça'ya da Çeviriyor, Sf. 8737.
- OYMAK, Mehmet Ali:** Urfa Halk Oyunları, Sf. 8735.
- ÖGÜTÇÜ, F. Kemal:** İhsan Hınçer'in Ölümü, Sf. 8858.
- ÖZBOYACI, İsmail:** Zeybekler, Sf. 8790.
- ÖZDEMİR, Fuat:** Harput Manileri (III), Sf. 8782 — (IV), 8797.
- ÖZERGİN, Prof. Dr. M. Kemal:** Çağdaş Türk Topuluklarından Salarlar, Sf. 8757.
- POENARU, Vasile:** Romanya'dan Gelen Mektup, Sf. 8731.
- SAKAOĞLU, Doç. Dr. Saim:** Yılan Kayası ve Munzur Dağı Efsaneleri, Sf. 8770 — Hep Büyük ve Yusuf ile Kardeşi Efsaneleri, 8796 — Son Ziyaretim ve Hatırlattıkları, 8837 — Sivas'lı Aşık Kul Gazi (II), 8898.
- SURAL, Mahmut:** Hınçer'in Ardından, Sf. 8872.
- ŞENTÜRK, Ahmet:** Arapgir'li Fehmi Gür, Sf. 8780.
- TAN, Nail:** IV. Güneydoğu Avrupa İncelemeleri Kongresi, Sf. 8768 — Türk Folklorunun Büyük Kaybı, 8843.
- TARCAN, Haluk:** Tarihimizin Başlangıcı ve Saz, Sf. 8892.
- TAŞLIOVA, Şeref:** İhsan Hınçer Söylenir, Sf. 8850.
- TAYLAN, Ertuğrul:** Kışlık Yiyecek Hazırlığı, Sf. 8760.
- TUNCOR, Ferit Ragıp:** İhsan Hınçer'i de Kaybettik, Sf. 8859.
- TÜTENGİL, Prof. Dr. Cavit Orhan:** Hınçer'in Bıraktığı Halk Kültürü Belgeliği, Sf. 8849.
- UYGUNER, Muzaffer:** İhsan Hınçer ile, Sf. 8852.
- UYSAL, Saffet:** İhsan Hınçer'e Saygıyla, Sf. 8869.
- ÜÇER, Müjgan:** Kitaplar Arasında: «Folklorumuzda ve Edebiyatımızda Göz», Sf. 8734.
- ÜLKÜTAŞIR, M. Şakir:** O, Türk Folklorunun Sesiydi, Sf. 8832.
- YALÇINER, Selim:** Ayvansaray'da Tekne Yapımı ve Kalfalık Geleneği, Sf. 8741.
- YEDEKÇİOĞLU, Kâzım:** Halkbilimimizin Unutulmaz Emekçisi, Sf. 8851.
- YUND, Kerim:** Buhurdan Sf. 8826.

BİZE GELEN KİTAPLAR:

8734 — 8777 — 8778 — 8787 — 8795.

T.F.A. (Türk Folklor Araştırmaları): Ege Üniversitesi'nde Halk Edebiyatı Dersleri Başladı, Sf. 8752 — Yusuf Blaşkovici'nin Mektubu, 8778 — Büyük Kaybımız, 8798 — İhsan Hınçer İçin, 8833 — Teşekkür, 8840 — O'nun İçin Gelen Telgraflar, 8844.

20 yılı aşkın
tecrübenin ürünü.

KS

Çanakkale Seramik
"fayansa atlan inça"

Merkez: Tersane Cad. Hediye Sok. Seramik Han
Karaköy-İstanbul, Tel: 43 03 55

Galerilerimiz:

İstanbul: Büyükdere Cad. No: 68, Mecidiyeköy
Tel: 66 03 90-66 38 94

Ankara: Atatürk Bulvarı, No: 193, Kavaklıdere
Tel: 18 75 95

İzmir: Lozan Meydanı, No: 3, Tel: 13 22 38

Çanakkale Seramik Fayansları

garantilidir.

CEM/ANS